

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Raban Šimon ben Gamliel
ha-Zaken a jeho kolegové 2

Fiktivní rozhovor
s konzervativním rabínem 4

Mordechaj Kaplan
a rekonstruktivní hnutí 6

Sedm povedených setkání 15

■ Krátce

Vždy si připomínáme svátky a posty spojené s historickými událostmi, ale většinou jen okrajově nebo vůbec nezmiňujeme osobnosti, které tyto události spoluutvářely. Nechť jsou výše uvedené řádky skromnou připomínkou třech velíkánu židovského národa, kteří obětovali své životy pro posvěcení Jména Nejvyššího (*al kiduš ha-šem*).

Rabín Daniel Mayer

Jsem přesvědčen, že by ve společné obci dokázaly koexistovat všechny směry judaismu. Mám na mysli především celosvětově uznávané směry. Znamenalo by to nejen posilu takové obce, ale také velkou mezinárodní prestiž. Pokud se nějaké město a jeho kehila upřímně chce stát světovým centrem judaismu, musí umožnit přítomnost celému židovskému světu. Opak by byl jen projevem uzavřenosti, malosti a provinčnosti.

Michal Spevák

Dnes má toto hnutí desítky kongregací a chavurot (méně formálních komunit) ve Spojených státech, ale čtyři i mimo USA. Najdete je v Curacau, Holandsku, Izraeli a tou čtvrtou je samozřejmě naše Bejt Simcha. Upřímně věřím, že až budeme jednou mít v Praze komunitní náboženské centrum, bude vedeno v duchu velkého lídra a ideologa, rabína a profesora Mordechaje Menachema Kaplana, zakladatele rekonstruktivního judaismu.

Rabín Moshe Yehudai

Herec a moderátor Jan Kraus je zvyklý se dobře a trefně ptát. Tentokrát to bylo opačně a musel odpovídat v sedmém „vydání“ panelové diskuzi na pražské obci.
foto Milan Kalina

Jan Kraus
v opačné roli

na panelové diskuzi

Ireny Kalhousové

Raban Šimon ben Gamliel ha-Zaken a jeho kolegové

Pomalou se přibližujeme k období dvou postů – 17. tamuzu (29. června) a 9. avu (20. července), kdy uplyne 1940 let od zboření druhého Chrámu, což považujeme také za počátek téměř devatenácti staletí trvajících nuceného galutu židovského národa. V této souvislosti si alespoň stručně připomeňme tři významné duchovní a vůdčí osobnosti našeho lidu z doby těsně před a po této tragédii, která dlouhodobě předznamenala osud a dějiny našeho národa.

25 sivan (letos toto datum připadá na 7. června) je výročí smrti v nadpisu již zmíněného rabana Šimona ben Gamliela – רבן שמעון בן גמליאל הזקן, velekněze rabi Jišmaele – רבי ישמעאל כהן הגדול a rabi Chaniny, veleknězova zástupce – רבי חנינא סגן הכהנים.

RABAN ŠIMON BEN GAMLIEL HA-ZAKEN (asi 10–70). Byl pravnukem učence Hilela, který spolu s Šamajem působil v Jeruzalémě za panování krále Heroda Velikého (37–4 př. o. l.). Rabi Šimona zvolili roku 52 předsedou Sanhedrinu a tak se stal jeho posledním předsedou za existence Chrámu. V traktátu *Šabat 15a* se uvádí, že 40 let před zbořením Chrámu (roku 30) dobrovolně opustil Sanhedrin tamější tesanou síň – לשכת הגזית – a tím se vzdal práva soudit hrdelní pře a odsuzovat provinilce k trestu smrti. Zde je též zmiňován Raban Šimon ben Gamliel jako jeden z předsedů Sanhedrinu.

Když roku 66 začalo protirímské povstání, byl Raban Šimon ben Gamliel spolu s rabi Jochananem ben Zakkajem mezi umírněnými vůdci povstání. Raban Šimon ben Gamliel stál zpočátku v čele povstalecké vlády, která se chtěla s Římany dohodnout. Tato umírněná reprezentace však neměla dlouhého trvání a roku 68 padla díky fanatickým zélótům – קטאים, kteří po krvavých bratrovražedných bojích v Jeruzalémě převzali nad Svátým Městem plnou kontrolu.

O Rabanu Šimonu ben Gamlielovi se zmiňuje ve svém životopise Josephus Flavius: „Tento Šimon byl z města Jeruzaléma, z rodu velmi skvělého, ze sekty farizeů, kteří podle svého přesvědčení vynikají nad ostatní přesnou znalostí starodávných zákonů. Byl to muž plný moudrosti a rozumu, který byl s to i špatně stojící věci svou bystrostí napravit... ke mně se tehdy choval nepřátelsky.“ (Můj život § 191–2). Z nejasných politických či osobních příčin chtěl Raban Šimon ben Gamliel sesadit Josefa ben Matitjáhú (pozdějšího Josepha Flavia) z postu guvernéra Galileje (§ 193 a dále). Josef, i přes otevřené Šimonovo nepřátelství, píše o něm s úctou.

V naší klasické literatuře se Raban Šimon ben Gamliel a jeho výroky upomínají na mnoha místech, například v *Pirkej avot*

1:17: Jeho syn Šimon řekl: „Po všechny dny jsem vyrůstal mezi učenici a neshledal jsem pro člověka nic lepšího, než je mlčení. Důležitější než zkoumání je konání a ten, kdo příliš mluví, způsobuje hřích.“

Traktát *Suka 53a* se zmiňuje o rabanu Šimonu ben Gamlielovi, který se s velkou radostí účastnil slavnosti שמחת בית השואבה – slavnosti čerpání vody, která se konala každý večer na chol ha-moed Sukot na chrámovém nádvoří. Svou radost vyjadřoval žonglováním s osmi plápolajícími pochodněmi, které vyhazoval do vzduchu tak, že ani jedna se nedotkla druhé.

Kafr Kanna na pohlednici z roku 1859 – tradice právě sem klade hrob rabana Šimona Gamliela

V mišne *Kritot 1:7* se uvádí, že nastal v Jeruzalémě nedostatek hrdliček a holubů přinášených jako oběť ženami po porodu či po přestálé nemoci. Cena páru obětních hrdliček dosáhla neuvěřitelné výše zlatého denáru (25 stříbrných denárů). Podle mišny je povinna žena přinést jednu oběť v případě nejistoty, že byla pět měsíců po sobě nemocná nebo že možná měla pět spontánních potratů. Za čtyři předešlé možné měsíce nemoci či za čtyři možné předešlé potraty nemusí přinést oběť. Pokud však s jistotou byla pět měsíců po sobě nemocná nebo pokud měla pět porodů, byla povinna podle Tóry (Lv 12,7) přinést oběť a za čtyři předešlé měsíce nemoci či čtyři předešlé potraty musela také přinést oběť. Tuto praxi vycházející ze zákona Tóry raban Šimon ben Gamliel změnil a učil, že za předešlé měsíce nemoci a za předešlé potraty nemusí přinést oběť. Tímto svým ustanovením raban Šimon snížil cenu páru obětních hrdliček nebo holubů na čtvrt denáru či podle jiného výkladu

na půl denáru. Deficit obětních opeřenců byl zažehnán.

O násilné smrti rabana Šimona ben Gamliela se zmiňuje *Šulchan aruch – Orach Chajim § 580 (תק"פ)*, odvolává se na slova gaonů, kteří uvádějí dny, o nichž se máme postit, neboť se vážou k tragickým událostem našeho národa.

V homiletickém díle *Avot d'rabi Natan 38:3*, pocházejícím z 3. století, se popisuje násilná smrt rabi Šimona z rukou Římanů. Proto je tento učenec také považován za jednoho z deseti mučedníků, kteří obětovali své životy pro víru – pro království Boží – (עשרת הרוגי מלכות (שמ"ם) – *aset harugej malchut (šamajim)*). Možné je však i to, že jakožto představitel umírněného křídla vzbouřenců byl zabit zélóty v bratrovražedném boji, probíhajícím v oné době v obleženém Jeruzalémě.

Jeho hrobku (tradiční lokalizace) nalezneme v arabském městě Kafr Kanna, v biblické Káni Galilejské, ležícím asi šest kilometrů severně od Nazaretu.

Dalším mučedníkem, sdílejícím ve stejný den osud s rabi Šimonem, byl VELEKNĚZ RABI JIŠMAEL BEN ELIŠA.

O něm jeho přátelé říkali, že znal *šém ha-meforaš* – jméno Boží a jeho magickou sílu, s jejíž pomocí vystoupil na nebesa, aby zjistil, zda rozhodnutí o mučednické smrti deseti učenců bylo učiněno na výšinách. Velekněze Jišmaela můžeme považovat za jednoho z raných mystiků.

V traktátu *Berachot 7a* čteme: Učí se, že rabi Jišmael ben Eliša řekl: „Jednou jsem vstoupil do velesvatyně, abych obětoval kadidlo v nejvnitřnější části Chrámu, a spatřil jsem Akatriela, Jaha, Hospodina zástupů, sedět na vysokém a vznešeném trůnu.“ Řekl mi: „Jišmaeli, synu můj, požehnej mi.“ Odpověděl jsem: „Budíž tvá vůle, aby tvé milosrdenství zvítězilo nad tvým hněvem a aby tvé milosrdenství přemohlo tvou neodlučitelnou vlastnost přísné spravedlnosti, abys mohl se svými dětmi jednat s milosrdenstvím a zasahovat v jejich prospěch v mezích přísné spravedlnosti. On mi kynul hlavou.“ Tak Hospodin vyjádřil svůj souhlas s Jišmaelovým pozhňáním. Z toho plyne poučení ▶

► nepřehlížet požeňání prostého člověka. Vždyť zde sám Všemohoucí žádá od člověka požeňání, co teprve, jsou-li žehnající i požeňaní lidmi.

Hrobka velekněze Jišmaela (podle tradice) se nalézá v družské vesnici Sadžur, která leží nedaleko galilejského města Karmielu.

Třetím z mučedníků je **ZÁSTUPCE VELEKNĚZE RABI CHANINA**, který v traktátech *Joma 39a* a *Sota 42a* sám vysvětluje, v čem spočívala jeho funkce zástupce velekněze jeruzalémského Chrámu. Když se stalo, že velekněz byl dočasně nezpůsobilý vykonávat bohoslužby na Jom kipur, zastoupil jej rabi Chanina. Kromě toho rabi Chanina konal i jiné povinnosti z veleknězova pověření. Byl jedním z kněží, kteří přežili zničení Chrámu Římany. Rabi Chanina vydává před učenci svědectví o zvyklostech chrámové služby, které se zachovalo v Mišně – oddíl *Nezikin*, traktát *Edujot 2:1–3*. Také na jiných místech zapsané ústní tradice se setkáváme se slovy veleknězova zástupce, rabi Chaniny, která se vážou k chrámové bohoslužbě a k přinášení obětí, např. v traktátu *Zevachim 84a*, *Pesikta Rabbati 29* nebo v midraši *Tanchuma – Tecave 3*, kde popisuje zázrak s chrámovou menorou, kterou kněží zapálili na Roš ha-šana a hořela celý rok, aniž by do kahánek přiléváli olivový olej.

V *Pirkej avot 3:2* nalezneme jeho výrok: Rabi Chanina, náměstek velekněze, řekl:

„Modli se za blaho vlády, neboť kdyby nebylo před ní bázně, jeden druhého by za živa pohtil.“

Z útržkovitých zpráv o jeho životě a z toho, že před učenci hovořil o chrámové bohoslužbě, které se do zboření Chrámu účastnil, můžeme vyvodit závěr, že žil asi ještě jedno desetiletí po této tragédii. Je tedy pravděpodobné, že nebyl popraven spolu s rabanem Šimonem ben Gamlielem. Nicméně jsou tací, kteří jej řadí mezi deset mučedníků položivších své životy za víru (Orach Chajim § 580). V knize rabi Jehudy bar Kalonima ze Špýru (12.–13. století) אמוראים ומהוראים se uvádí, že byl popraven spolu s dvěma výše uvedenými mučedníky. Je možné, že byl popraven Římany později, ale ve stejný den 25. sivanu jako jeho kolegové.

Jeho hrobka se nalézá v Horní Galileji, nedaleko kibucu Kadarim (קדרים).

Vždy si připomínáme svátky a posty spojené s historickými událostmi, ale většinou jen okrajově nebo vůbec nezmiňujeme osobnosti, které tyto události spoluutvářely. Necht' jsou výše uvedené řádky skromnou připomínkou třech velikánů židovského národa, kteří obětovali své životy pro posvěcení Jména Nejvyššího – על קידוש השם (*al kiduš ha-šem*).

► Rabin Daniel Mayer
Foto: wikimedia.org

Program Bejt Simcha Červen 2010

SOBOTA 5. ČERVNA

od 18 hodin

Studium

Maimonidova Mišne Tora

(r. Yehudai, K. Goldmann),

se'uda šlišit a havdala

SOBOTA 12. ČERVNA

od 10.30 hodin

Šachrit – ranní bohoslužba

a studium Maimonidova Mišne Tora

(r. Yehudai, K. Goldmann)

PÁTEK 18. ČERVNA

od 18 hodin v restauraci Mánes

Kablat šabat a společná

večeře s rabínem Tomášem Kučerou

(viz pozvánka na této straně)

PRAVIDELNÉ AKCE

Série přednášek o neortodoxním

judaismu (r. Yehudai) každé úterý

od 18.30 hodin

(poslední přednáška 22. 6.)

Ivrít – konverzační hodiny moderní

hebřejštiny s rabínem Yehudaiem

každou středu od 18.30 hodin

(poslední hodina 23. 6.)

Kablat šabat každý pátek od 18 hodin,

po bohoslužbě následuje studium

týdenního oddílu Tóry s rabínem

Yehudaiem. (poslední lekce 25. 6.)

Bejt Simcha

na nové adrese

Maiselova 4, 110 00 Praha 1

Telefon: 724 027 929

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného: pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Bejt Simcha ve spolupráci s FŽO a WUPJ (Světovou unií progresivního judaismu)

srdečně zve na:

KABLAT ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

pátek 18. června 2010 od 18 hodin v restauraci Mánes

(Masarykovo nábřeží 250, Praha 1)

Kablat šabat, společná večeře, přednáška rabína Kučery

vstup: 100 Kč dospělí, 50 Kč studenti, děti do 10 let zdarma • pouze pro

přihlášené, počet míst je omezen, přihlášky na [adrese reform@volny.cz](mailto:reform@volny.cz)

nebo na telefonu 724 027 929 do čtvrtka 10. 6.

Bejt Simcha ve spolupráci s FŽO a WUPJ (Světovou unií progresivního judaismu)

srdečně zvou na:

IV. REFORMNÍ ŠABATON

16.–18. července 2010 v Děčíně.

tefila a studium s rabínem Tomášem Kučerou

přednášky, workshopy, diskuse (r. Moshe Yehudai a další)

Účastnický poplatek 800 Kč (dětí a mládež do 18 let 500 Kč) zahrnuje: ubytování (2 noci), stravování, dopravu autobusem z Prahy a zpět, účast na celém programu. Přihlášky na e-mailové adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929 do pátku 18. 6.

Fiktivní rozhovor s konzervativním rabínem, který vedl ve svých představách Michal Spevák

Pane rabíne, s blížícími se volbami ve zdejší židovské obci se členové zajímají i o možnost svobodného výběru směru judaismu, který by chtěli oficiálně praktikovat. Vy jako konzervativní rabín jste představitelem velmi probíraného směru. Předně proto, že zde působíte dlouho a s jistou podporou vedení obce, nicméně mimo oficiální rámec zdejšího rabinátu. Máte početné a v judaismu dobře vzdělané příznivce, kteří židovskou tradicí žijí. Přesto se nacházejí mimo oficiální náboženský život obce. Myslím, že by pomohlo v orientaci, pokud byste v našem rozhovoru přiblížil základní odlišnosti konzervativního hnutí, které zde zastupujete.

Proč se konzervativní směr nazývá konzervativním?

Stejně jako liberální nebo reformní, tedy progresivní směry, tak i konzervativní směr judaismu vyrostl z evropského progresivního judaismu poloviny devatenáctého století. Oba proudy se nazývají historický judaismus, protože věří ve vývoj judaismu v každé generaci. Název sám pochází ze Spojených států amerických. Zde bylo původně vzdělávání rabínů obou těchto směrů založeno společně.

Proč se tedy rozdělily?

Oddělení obou směrů popisuje známá povídka *Banquet treife* (Nečistý – nekošer banket), kde na závěr ukončení studia prvních rabínů v USA část nových rabínů nesouhlasila s nabídkou krevet na slavnostním menu. Tato část rabínů se omluvila s tím, že nechce, aby takto vypadal americký judaismus. Byl to nekonfliktní rozchod. Ale na základě tohoto oddělení byla vytvořena nová rabínská škola se záměrem „konzervovat“, ve smyslu zachovat, chránit židovské tradice – především *šabat*, *kašrut* a další.

Jako konzervativní je směr nazýván jen v Americe, v Evropě to zní spíše jako politická strana. My pro toto naše hnutí však nepoužíváme pojem konzervativní, ale *masorti*, tedy tradiční (z hebrejštiny – *masoret* = tradice), protože jsme židovské hnutí, které v praxi uchovává a chrání tradici.

Jste tedy ryze americké hnutí?

V Americe bylo poprvé hnutí konstituováno. Jsme však celosvětovým hnutím, Masorti Olami, se sídlem v Izraeli.

A od kdy se konzervativní směr v Novém světě začal prosazovat?

Zhruba od počátku devatenáctého století, kdy sílily komunity nových židovských přistěhovalců ze západní a střední Evropy.

Jaký je obecný rozdíl mezi konzervativním a ortodoxním judaismem?

Především v rozdílném postavení rabína v židovské komunitě a jeho právech

i povinnostech. Postavení rabína v tradiční (konzervativní) komunitě je založené více na službě obci. Proto ortodoxní rabíni na počátku dvacátého století v Americe, a později i jinde, začali zakládat vlastní, ortodoxní *ješivy* (židovské náboženské školy).

A jaký je nejzřetelnější rozdíl mezi progresivním a konzervativním směrem?

Oba směry mají stejný základ. Hlavní rozdíly jsou však ve vztahu k tradici a přístupu k židovskému zákonu – *halaše*.

Co považujete za hlavní rozdíl v přístupu k *halaše* mezi těmito směry?

Naším výchozím bodem je *halacha*, výchozím bodem progresivních židů je to, co je potřeba řešit dnes. Tedy vztah rozumu a Tóry. Zatímco progresivní judaismus musí balancovat mezi rozumem a Tórou, pro nás

je základem Tóra, kterou vnímáme jako shodný, výchozí bod s rozumem.

Můžete uvést nějaký příklad přístupu obou neortodoxních směrů k praktickým otázkám?

V padesátých letech minulého století byla Amerika místem, kde bydlelo již mnoho židů ve větší vzdálenosti od synagog. Progresivní hnutí řeklo – tak budou lidé do synagog jezdit. Podle židovského zákona však židé nemají o šabat jezdit. Tradiční židé proto potřebovali pro takové rozhodnutí najít oporu v *halaše*. Postavili tedy pozitivní *micvu* – povinnost modlit se společně proti negativnímu příkazu nejezdit o šabat. Na základě usnesení pak rozhodli, že žid může o šabat jezdit, ale jen do své synagogy za účelem společných modliteb. Nikoli tedy na výlety, nákupy a podobně...

Jak ale konzervativní hnutí řeší zásadní rozpor mezi modernitou a *halachou*, pokud nastane jejich neřešitelný střet?

Pro nás k takovému střetu nemůže dojít. My nemusíme balancovat takové střety, jako například reformní židé. My jsme vždy vyvážení, pro nás je *halacha* rozum. Neříkáme však, co který žid má nebo nemá dělat, to je jeho svobodná vůle a odpovědnost.

Podobným příkladem by mohlo být, zda hasit požár o šabat, nebo ne. Zhasínat světlo je *halachou* zakázané – je to negativní příkaz. Avšak pro záchranu lidského života, což je pozitivní příkaz, je nutné požár hasit. Tedy vždy byly a budou situace, kdy je třeba vnímat příkazy i zákazy v určité hodnotové hierarchii.

Halacha říká: Vyber si, ale zachraň život. Tedy žij podle příkazů, neumírej podle příkazů. To je také etický rozměr *halachy*.

Jaký je pohled konzervativního judaismu na problematiku *kašrut* – rituálního stravování?

My chápeme *kašrut* podle moderního pojetí. *Kašrut* není příkaz Tóry. V Tóře není například žádný příkaz, že mohou pít mléko ►

Fiktivní korespondence či fiktivní rozhovor je v dějinách literatury poměrně častá metoda, kterou autor volí, aby se dopátral za pomoci vymyšlené, ale také reálné (ale již nežijící osobnosti) odpovědi na závažné otázky, které život přináší. Je to legitimní způsob, jak sdělovat atraktivním způsobem určité názory, hlediska a stanoviska. Nyní dostáváte do rukou třetí část miniseriálu – fiktivní rozhovor s konzervativním rabínem, který vedl ve svých představách Michal Spevák. Autor nastoluje důležité otázky a hledá řešení palčivých problémů spojených s budoucím směřováním Pražské židovské obce. Jednou z inspirací rozhovoru jsou i diskusní večery na Pražské židovské obci.

Milan Kalina

► jen od žida. Takové počínání považujeme spíše za historickou podporu židovským zemědělcům. To platí i o sýru nebo vínu... Není zde žádný předpis, dokonce ani k vínu na *kiduš* (liturgické požehnání vína). Bereme to spíše jako potřebu upřednostňovat takové víno, než jako přímý příkaz používat exkluzivně víno od žida. Stejně je to i u oddělení mléka a masa. Tóra mluví jen o nutnosti „oddělit“. Některé židovské autority se domnívají, že je dobré mezi masným a mléčným jídlem počkat šest hodin, jiné tři a jiné zase jednu hodinu. Důležité je však si toho oddělení uvědomit.

Jak řeší konzervativní judaismus konverze?

Konverze samozřejmě provádíme. Každá konverze je dobrá, lhostejno zda tradiční, reformní nebo ortodoxní. I Abrahám byl konvertitou... *Halacha* vyžaduje, aby konvertita byl plně vzdělaný v judaismu. Uchazeče o konverzi připravuje místní rabín komunity a o konverzi rozhodne *bejt din* (rabínský soud), který posoudí, zda je uchazeč připraven.

Jak se staví konzervativní judaismus k dětem pouze židovských otců?

Nikdy bych neřekl, že to nejsou židé, ale oni nejsou *halachiťti* židé. Je to jako s řízením auta. Pokud umím řídit auto, znamená, že mám řidičský průkaz. Tradiční judaismus věří, že tento řidičský průkaz se dědí po matce. *Nehalachický* žid může žít židovský život, ale pokud chce pomyslný řidičský průkaz, musí jej obhájit před *bejt dinem*. Pak se stává *halachickým* židem i pro náboženskou komunitu.

Znamená to, když použiji tento příměr, že když jsem halachický žid a neumím, nechci nebo nemohu řídit auto, i přesto mám automaticky řidičský průkaz?

Ano, po staletí to tak praktikujeme. Ale předpokládáme, že žid především vychová své děti v naší tradici. Tedy pokud *halachický* žid chce vychovávat své děti v židovské tradici, musí ji sám znát. Nezná-li ji, měl by tudíž absolvovat takový kurz stejně jako *nehalachický* žid při přípravě ke konverzi. Například při přípravě páru na židovskou svatbu se většinou pozná, zda je i *halachický* partner připraven vést své budoucí děti v židovské tradici.

Takže je to stejné, jako u ortodoxního směru?

Ano, jen s tím významným rozdílem, že my bereme *nehalachického* žida jako žida.

Jaká je úloha rabína v konzervativní komunitě?

Učit Tóru a interpretovat *halachu*.

Nechci se vás dotknout, ale to dělá i ortodoxní rabín. Je v tom nějaký rozdíl?

Myslím, že velký a zásadní. Tradiční židovská komunita si volí rabína. Rabín takové obci slouží, nikoli naopak – to nás významně odlišuje od ortodoxní komunity. Tradiční rabín nenařizuje, nezakazuje, nerozděluje.

Promiňte trochu provokativní otázku. A co když bude chtít obec zakopat psa na svém židovském hřbitově?

Myslím, že by to židé takové obce nedopustili. Ale i kdyby, zcela teoreticky, tak rabín se od toho může distancovat, může i odejít. Předně proto, že o práci pro takovou obec nemůže mít zájem.

Připouští konzervativní hnutí národní jazyky při religiózní praxi? Tedy lze se modlit v synagoze národními jazyky?

Modlit se v jakémkoli jazyce je samozřejmě možné, to už je v *talmudu* (sbírka traktátů Mišny opatřených komentářem a diskuzemi). Proto i některé pasáže v naší liturgii jsou v aramejštině, nikoli jen v hebrejštině. Většina *sidurů* (modlitební kniha) má pak i národní překlad.

Dovedete si představit, že by v tomto městě nebo regionu existovala jedna společná obec pro všechny, bez rozdílu směru judaismu, ke kterému se ten který člen hlásí?

Určitě ano. Mohu uvést jeden příklad z historie Československa. V jednom městě nebo regionu by měla působit jen jedna obec. Pokud je to však tak velká a rozmanitá obec jako ta zdejší, měla by mít více rabínů – potažmo rabinátů. Dovedu si představit, že pokud je v jednom městě více různých skupin náboženských židů, měli by být rozděleni podle synagog a jejich zaměření. Všechny takové náboženské skupiny by měly požívat stejná práva a výhody společného zázemí společné obce. Samozřejmě i přispívat k společnému úsilí a rozvoji takové obce.

A co společné stravování, a rozdílné nároky na *kašrut*?

Společného stravování by pak mělo být pod dohledem nejnáročnějších z praktikovaných směrů, aby bylo přijatelné opravdu pro všechny. Společné stravování by však muselo být opravdu společné, přístupné všem, bez ohledu, ke kterému směru se kdo hlásí. Je to nejen základní slušnost, ale i důležitý komunitní aspekt...

Věříte, že by v takové obci dokázaly koexistovat všechny směry judaismu?

Jsem o tom přesvědčen. Mám na mysli především celosvětově uznávané směry. Znamenalo by to nejen posilu takové obce, ale také velkou mezinárodní prestiž. Pokud se nějaké město a jeho *kehila* (obec) chce upřímně stát světovým centrem judaismu, musí umožnit přítomnost celému židovskému světu. Opak by byl jen projevem uzavřenosti, malosti a provinčnosti.

Myslíte, že koláč na našem stole je košer?

Záleží na tom, zda to chcete vědět, nebo ho sníst.

Děkuji za rozhovor.

► Michal Spevák

Ilustrace: Lucie Lomová

Mordechaj Kaplan a rekonstruktivní hnutí

Rekonstruktivní judaismus bývá obvykle označován za čtvrté americké náboženské židovské hnutí vedle judaismu ortodoxního, konzervativního a reformního.

Ktomuto rozdělení je ovšem třeba si říci něco bližšího. Za prvé, v rámci každého z těchto hnutí najdeme rozdíly, jak ideologicko-teologické, tak praktické, které jsou v některých případech větší než odlišnosti mezi jednotlivými směry. Za druhé, existují i další, menší náboženské skupiny. Za třetí, každé ze čtyř uvedených hnutí má své identické, podobné či přidružené protějšky mimo Ameriku.

Ortodoxie představuje obecně rozšířený židovský způsob myšlení a praxe po více než dvě tisíciletí. Lidé si většinou neuvědomují to, co je samozřejmé, takže Židé dlouho nechápali sami sebe jako ortodoxní, ale prostě jako Židy, kteří více či méně dodržují to, co mohou z dědictví svých předků a svého společenství. Ortodoxie jako hnutí se začala rozvíjet ve střední Evropě přesně před 200 lety v opozici na založení reformního hnutí v Hamburku, v němž ortodoxie spatřovala vážnou hrozbu.

V polovině 19. století se reformní hnutí začalo rozvíjet rovněž v Americe, společně s přílivem imigrantů ze střední Evropy. Koncem století, v důsledku nepokojů a vzestupu antisemitismu v ruské říši, začali do Ameriky přicházet imigranti i odtud. Mezi nimi byl v roce 1890 i devítiletý Mordechaj Menachem Kaplan, který přišel do New Yorku z Litvy, samozřejmě společně se svojí rodinou. Jeho otec Israel Kaplan, umírněný ortodoxní rabín, jej poslal do ješivy. V té době se v Americe začínal rozvíjet konzervativní judaismus, iniciovaný imigranty podobného původu a zázemí jako Israel Kaplan – lidmi z východní Evropy, kteří nedokázali v Americe nalézt vyhovující náboženský styl, neboť místní ortodoxie jim připadala zastaralá, zatímco reformátoři středoevropského původu pro ně byli příliš cizí a radikální.

Mladý Kaplan si našel svoji cestu do Konzervativního židovského teologického semináře, kde získal vzdělání a v 21 letech i rabínskou ordinaci. Jako rabín sloužil v New Yorku a v roce 1909 byl povolán do řad učitelů na semináři, kde sám vystudoval a kde následně učil celých 54 let až do roku 1963, do svých 82 let.

Když jsem já sám studoval v rabínském semináři, měl jsem tu výsadu osobně se setkat a hovořit s Kaplanem, kterému bylo tehdy něco kolem 95 let a byl stále velmi bystrý a plný života, v jeho jeruzalémském domě. Kaplan zemřel v New Yorku ve věku 102 let. V průběhu svého předlouhého života měl obrovský vliv na náboženský a společenský židovský život, prostřednictvím desítek knih a stovek článků, které napsal, prostřednictvím svých velmi oblíbených přednášek a především prostřednictvím svého pedagogického působení.

Ve 30. letech začal Kaplan projevovat vlastní nezávislé teologické, pedagogické a sociologické názory, čímž položil praktické základy rekonstruktivního judaismu.

Mezi jeho duchovní předchůdce z tradičního židovského světa patřili hlavně američtí pragmatičtí teologové a filozofové Dewey a James.

Kaplanův přínos židovské společnosti jde daleko za hranice malé rekonstruktivní komunity. Jeho hlavním příspěvkem je idea, že židovský život by se měl soustředit kolem synagogy, která by měla být chápána doslova jako *bejt kneset*, což hebrejsky znamená „dům shromažďování“ – nejen pro modlitbu, ale i pro všechny možné komunitní účely, pro studium a pro nejrůznější společenské aktivity. Mnohé synagogy po celém světě, ať již patří ke kterémukoliv hnutí,

jsou ve skutečnosti náboženskými komunitními centry, a to je právě myšlenka Mordechaje Kaplana, jehož pohled na židovský život byl komplexní, judaismus viděl jako náboženskou vyvíjející se CIVILIZACI židovského lidu. Civilizaci se všemi příslušnými aspekty jako jsou literatura, umění, jazyky a podobně, nikoliv jen náboženství.

Kaplan si velmi vážil židovské tradice, respektoval ji, ale nechápal ji jako absolutní autoritu. Byl proto praktickým tradicionalistou, který vykonával obřadní *micvot*, ale jeho teologie byla revoluční.

Velmi striktně oponoval dvěma tradičním koncepcím židovského myšlení. Jako radikální modernista a liberál nemohl akceptovat některé diskriminační prvky tradičního judaismu, například podřazené postavení žen vůči mužům nebo nežidů vůči Židům.

V rekonstruktivním judaismu proto ženám přísluší naprostá rovnost – Kaplan byl první, kdo celebroul skutečný plnohodnotný obřad *bat micva* – pro svoji dceru Judith. Z modlitební knihy, kterou sestavil, vypustil veškeré zmínky o nadřazenosti Židů. Zejména se stavěl proti myšlence, že jsou Židé „vyvoleným národem“, a to ani v tom obecném smyslu, že jsme byli vyvoleni k větší zodpovědnosti a povinností a pochopitelně už vůbec ne k větším výsadám a právům. ▶

► Dalším významným prvkem Kaplanovy ideologie byl jeho přístup k sionismu. V první polovině 20. století byli mnozí reformní rabíni proti sionismu, na něž nahlíželi jako na zastaralou ideu, která nemá ospravedlnění ani reálnou šanci na úspěch. V tomto ohledu se Kaplan, jako všichni konzervativní rabíni, viděl jako sionista, ale stavěl se proti politicko-militantním aspektům sionismu. Byl skutečným věrným následovníkem Achad HaAma, hlavního představitel spirituálně-kulturního sionismu.

Kaplan také popíral ideu „negace exilu“, podle níž musejí všichni Židé žít jedině v Erec Jisrael. Tuto myšlenku považoval za nepraktickou a nebezpečnou a byl přesvědčen, že Židé by měli mít dvě centra – Erec Jisrael a diasporu, v nichž obou by měli žít a rozvíjet co nejlépe svoji náboženskou civilizaci. Jako zastánce rovnosti velice zdůrazňoval sociální funkci judaismu. Židovský mesianismus vychází podle něj z myšlenky, že „Bůh je součtem kosmických sil, které přinesou lidstvu spasení“. A proto by se Židé měli ze všech sil zasazovat o sociální spravedlnost a mír ve světě. Ale jeho nejpřevratnější myšlenkou byla jeho koncepce naturalistické teologie. Podle této koncepce, která, jak musím přiznat, umožnila mně osobně věřit v Boha, by měl Bůh být chápán jako jednající **pouze** v přírodě a v rámci jejích zákonů, ale v žádném případě **mimo** přírodu, nadpřirozeným způsobem. Proto Kaplan nepřijímal ideu zázraků a tvrdil, že všechny popisy zázraků jsou buď zkraslené nebo přibarvené nebo došlo k nepochopení přírodního jevu. Velmi věřil v logiku a racionalismus, a ačkoliv byl velmi spirituálně založený, striktně odmítal jakékoliv mystické tendence. Toto jsou tedy hlavní a nejdůležitější prvky Kaplanovy teologie a ideologie, rekonstruktivního judaismu.

Dnes má toto hnutí desítky kongregací a *chavurot* (méně formálních komunit) ve Spojených státech, ale čtyři i mimo USA, má svůj vlastní rabínský seminář. Nicméně v poslední době, v důsledku změn, které proběhly jak v rekonstruktivním, tak v reformním hnutí, zejména s příklonem reformních v sionismu v posledních šedesáti či sedmdesáti letech, spolu oba směry úzce spolupracují a společně představují největší náboženské hnutí ve Spojených státech a možná i celosvětově, i když nikoliv v Izraeli.

Zmínil jsem čtyři rekonstruktivní komunity mimo území USA. Najdete je v Curaçau, Holandsku, Izraeli a tou čtvrtou je samozřejmě naše Bejt Simcha. Upřímně věřím, že až budeme jednou mít v Praze komunitní náboženské centrum, bude vedeno v duchu velkého lídra a ideologa, rabína a profesora Mordechaje Menachema Kaplana, zakladatele rekonstruktivního judaismu.

► **Rabín Moshe Yehudai**
Překlad: Kateřina Weberová

Vážení členové, příznivci a přátelé,

jistě víte, že jsme se po mnoha letech činnosti v nevyhovujícím prostředí přestěhovali do zrekonstruovaného prostoru v **Maiselově ulici č. 4**. Věříme, že náš pobyt na této prestižní adrese je symbolickým předělem v celé naší dosavadní práci. Bejt Simcha dospěla a nyní ji čekají vážné úkoly. Chceme, aby myšlenky progresivního judaismu nacházely stále větší odezvu v židovské komunitě a jsme připraveni pro to mnohé udělat.

První podmínkou pro další práci v novém sídle je **dovybavení získaných prostor**. Není tajemstvím, že všechny finanční zdroje jsou z důvodů globální ekonomické recese podstatně kráceny a některé zcela zanikly. Proto je o to více nutné spoléhat se na vlastní zdroje a pochopení Vás, našich členů a přátel.

V současné době nás čekají tři zásadní investice. Je to především **zhotovení atypické schrány na Tóru – aron ha-kodeš**, dále **nákup židlí**, které budou sloužit nejen v naší modlitebně, ale budeme si je vozit i do synagog na velké svátky, čímž uspoříme značné částky za jejich pronájem. Třetí nutnou investicí je **zřízení malých kuchyňek**, která nám umožní poskytovat Vám, našim členům a přátelům, občerstvení připravené v hygienicky a technicky vhodně vybaveném místě.

Budeme Vám vděčni za jakoukoliv finanční pomoc. Děkujeme jménem celé komunity progresivního judaismu Bejt Simcha.

Milan Kalina
za představenstvo Bejt Simcha

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽETE PŘÍSPĚT:

V HOTOVOSTI:

příspěvek můžete buď *vhodit do našeho cedaka boxu*, nebo *předat koordinátorce Kateřině Weberové* (v případě osobního předání můžete jednak dostat potvrzení o přijetí daru, jednak můžete specifikovat, na co přesně má být Váš příspěvek použit).

PŘEVODEM NA ÚČET:

číslo účtu je **86-8959560207/0100**, variabilní symbol pro **dary obecně**, bez upřesnění účelu, je **99999**, pokud si přejete přispět výhradně na **aron ha-kodeš**, zadejte variabilní symbol **99991**, v případě příspěvku na **nákup židlí** uvádějte variabilní symbol **99992**, u příspěvků na **kuchyňku** je variabilní symbol **99993**.

Poznámka: Pořizovací cena jedné židle je 998 Kč. Budeme vděčni za jakýkoliv příspěvek. Pokud se však rozhodnete přispět celou uvedenou částku, jako výraz poděkování umístíme na jednu ze zakoupených židlí cedulku s Vaším jménem a informací, že tuto židli jste pro naši modlitebnu věnovali právě Vy.

Za Vaše příspěvky předem mnohokrát děkujeme,

Kateřina Weberová, pokladník
za Bejt Simcha

Moudrosti otců pro syny a dcery

V období mezi Pesachem a Roš ha-šana je tradicí číst *Pirkej Avot*, tedy Moudrosti otců. Období mezi těmito svátky v sobě nese velký potenciál pro duchovní růst každého, aby byl připraven přijmout Tóru tak, jak ji přijali naši předkové pod horou Sinaj. To znamená, že to, co přijímám, budu také s čistým srdcem a jasným rozhodnutím plnit. Nebylo to jednoduché tehdy v poušti a není to jednoduché ani dnes.

Největší problém je asi to čisté srdce, které je v současnosti tak vzácným zbožím, neboť se nedá koupit, ale pouze získat učním a neustálým zdokonalováním. A to není pohodlné, ani snadné a výsledek je patrný teprve po dlouhé době. Žít s čistým srdcem a myslí není příliš populární, takže se může leckdo zeptat: „Proč bych se snažil?“ Odpověď je celkem jednoduchá a logická, protože to je smysl našeho bytí na této zemi. K čemu jinému než ke zdokonalení duše by byl tento svět. Protože Tóra nám přesně a jasně dává pravidla, jak se na této Zemi chovat, aby nám bylo dobře, a protože Tóra není pouze Pět knih Mojžíšových, ale i Tóra ústní, která vysvětluje jak dodržovat to, co je v Tóře pouze naznačeno.

Mišna *Pirkej Avot* je velmi přesným návodem nejen pro praktický život, ale i pro zlepšování morálního stavu každého Žida a tím i zlepšení celého světa. Snad proto se naši moudří rabíni rozhodli doporučit číst *Pirkej Avot* po celé jaro a léto, kdy šabat je dlouhý a horko nám může poněkud zpřeházet myšlenky. Nejlepší obranou proti takovému pobláznění a nudě, která neplodí nic dobrého, je právě studium této celkem snadno pochopitelné knihy a její opakování. Mišna *Avot* nám dává nejedno upozornění, jak se chovat nebo nechovat a co dělat v různých životních situacích. Pro ty, kdo neumějí hebrejsky, vyšel v roce 1994 vynikající překlad s komentářem dr. Bedřicha Noska v nakladatelství Alef. Bohužel je toto vydání již zcela rozebráno. V siduru *Adir bamarom* je uvedena pouze hebrejská verze. V hebrejštině existuje také *Pirkej avot* s komentářem Maharala, který byl přeložen do češtiny MUDr. Janem Dívěckým a vyšel v nakladatelství P3K pod názvem *Cesta života*. Dále samozřejmě existují překlady do světových jazyků, které jsou snadno dosažitelné na internetu. Možností studovat tento základní materiál je tedy dost, jde o to otevřít knihu nebo si před šábesem vytisknout materiál z internetu.

Podívejme se tedy na některé texty, které by nás mohly i třeba popudit, pokud bychom je četli bez komentáře a souvislosti. Hned v první kapitole, v páté mišně se dočteme: „Jose ben Jochanan z Jeruzaléma řekl: *Necht' je tvůj dům otevřen dokořán, chudí ať jsou jako členové tvé rodiny a neved' plané*

hovory se ženou. Toto řekl o vlastní ženě, tím spíše to platí o ženě cizí. Proto učenci prohlásili: Každý, kdo vede plané řeči se ženou, způsobil si zlo, zanedbává slova Tóry a nakonec si vyslouží pekelný trest.“ (překlad dr. Noska)

První část je jasná, je třeba poskytovat chudým nejen almužnu, ale otevřít jim i svůj dům a chovat se k nim s úctou a láskou, jako se chováme ke svým blízkým. Předpokladem pro takové chování je především fungující domácnost,

Příslovi 31,10–31: Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly...

ve které panuje mír mezi mužem a ženou. Hned po té následuje „neved' plané hovory se ženou“. Právě Maharal vysvětluje tuto pasáž jako důležitý aspekt pro zachování míru v domácnosti. Jak? Muži i ženy mají, jak známo, odlišný způsob myšlení, to není nějaká pověra, ale i názor současných psychologů. Co tedy znamená nevést plané řeči? Maharal to vysvětluje jako zbytečnost vměšovat se do záležitostí ženy zbytečnými komentáři a „dobře míněnými radami“, které mohou být rozbuškou zbytečných hádek a nedorozumění. Má-li žena dobře vést domácnost, musí mít určitou svobodu, a ne cítit za sebou neustálé „kontrolní otáčečky“ jakkoli starostlivého manžela. Toto samozřejmě platí i pro rozhovory s cizími ženami. Pochopitelné to není myšleno jako zákaz hovořit s jakoukoli ženou, což některé chasidské kruhy skutečně praktikují.

Jedná se o zbytečné hovory typu: „Věřuško, vy dneska vypadáte výborně, poslední dobou jen kvetete,“ a podobné nesmysly. Samozřejmě rozhovor s právní zástupkyní, lékařkou, kolegyní o práci a podobně nespádají do kategorie zbytečných hovorů. Jako vždy musí být všechno v rozumné proporcii. Učíme se to i v Tóře, že Bůh hovoří jinak k ženám a jinak k mužům: „Takto mluv k domu Jákobovu a zvěstuj synům izraelským.“ (2. Mojžíšova 3) I zde nalézáme odlišný způsob obracení se k ženám, které v tomto případě jsou pojmenovány *dům Jákobův*, a k mužům, tedy *synům izraelským*. Také jsou zde použita dvě odlišná slova pro ono sdělení *תאמר* (*tomar*) a *תגיד* (*tagid*). Domu Jákobovu je třeba říci a synům Izraele oznámit. Moderní psychologie k tomu říká, že se učíme mnoha cizím jazykům, ale ženy se neučí řeči (způsobu chápání) mužů a naopak. Proto vznikají různá nedorozumění, která končí zlem a nedej Bože i oním peklem, které zmiňuje pátá mišna první kapitoly.

Není také bez zajímavosti si uvědomit, že toto téma je jedním z prvních, o kterých traktát pojednává, což znamená, že jsou velmi důležitá pro každodenní život. Připomeňme, že v sobotu zpívaná oslava ženy – *Ešet chajil* (Př 31,10–31) – je oslavou ženy, která jistě nesedí jako nějaká puťka v koutku, ale naopak je manažerem ve smyslu materiálního a duchovního zabezpečení domu. To, že není zmíněna například jako programátorka nebo lékařka, ale jako ta, která tká plátno a prodává je, neznamená, že detail výdělečné činnosti je podstatný. Podstatný je v tomto případě princip výdělečné činnosti a role ženy při budování společné domácnosti. Tato oslava role ženy tedy není v protikladu k páté mišně, která nás učí nevést plané řeči, které skutečně nejsou přínosné ani pro muže ani pro ženy. O co lepší je učit se společně například právě *Pirkej avot* a jak je tam napsáno „učením rozmnožovat mír“.

Na závěr dovolte poznámku k *Pirkej avot*, která se váže k češtině – slyšela jsem teorii, že slangové slovo frky (řeči) pochází právě z onoho *pirkej* (kapitoly). Berme tedy tyto frky otců vážně a přenesme je do našeho každodenního života.

► Hana Mayerová

čtení pro děti a jejich rodiče

O NESVÁRECH MEZI MUŽI A ŽENAMI

Rebe a rebecin

Žil jednou jeden mladý rabín, který byl ale velmi neohrabaný a nešikovný a kromě studií se mu nikdy v ničem nedařilo.

Jednoho dne vybírali ve městě, v němž žil, nového rabína pro hlavní synagogu. I náš nešika byl jedním z uchazečů.

„Ty bys to jediné pokazil,“ řekla mu jeho žena. „Nech to raději na mě!“

A tak mladý muž nechal všechno vyjednávání a shánění hlasů na své ženě. A nakonec skutečně, s pomocí Boží a své ženy, získal vytoužené místo.

Jeho nové postavení mu ale stouplu do hlavy – mladý rebe začal se svou ženou mluvit povýšeně, snažil se jí ve všem dirigovat. Když se jednoho dne zase hádali, žena mu vmetla do tváře: „Pro celé město můžeš být rabínem Velké synagogy, ale pro mě budeš pořád tím starým nešikou! Ty si myslíš, že protože ty jsi rebe, jsem já rebecin. Ale ve skutečnosti je to naopak. Každý kromě tebe ví, že to ty jsi rabínem proto, že já jsem rebecin!“

Heršlova pomsta ženám

Jakmile Heršl nastoupil do služby k rebemu Boruchovi z Medži-bože jako šašek, setkal se nepřátelskými pohledy rebeho ženy. Neustále si hledala různé záminky, aby mohla Heršla sekýrovat a ponižovat. Jednou, když se Heršl snažil bránit, otočila se k němu urážlivě zády a křičela: „Z těch tvých věčných výmluv jednou ohluchnu!“

Heršl na to nic neřekl, ale v duchu si slíbil, že se jí jednou pomstí.

Za nějaký čas si rebeho žena Heršla zavolala a nakázala: „Přiveď sem svoji ženu, je na čase, abych ji poznala.“

„Velmi rád,“ odpověděl Heršl. „Žena si to bude považovat za velkou čest. Ale měl bych vás varovat – moje žena je hluchá jako poleno! Budete na ni muset hrozně křičet, aby vás slyšela.“

„Chápu, chápu,“ ujišťovala ho rebecin. „Jen se neboj, já si poradím. Jen ji ke mně přiveď.“

Když přišel Heršl domů, řekl své ženě, známé fúrii: „Rebeho žena by se s tebou ráda seznámila. Ale musím tě varovat – je úplně hluchá. Jestli chceš, aby tě slyšela, musíš strašně křičet.“

„Rozumím,“ řekla žena chápavě a vydala se za rebecin.

Když se obě ženy setkaly, začaly na sebe navzájem křičet a ječet, stále hlasitěji a hlasitěji. Až jejich křik dolehl i do studovny, kde byl rebe se svými žáky. K smrti vyděšený vtrhl rebe do pokoje své ženy a jeho žáci hned za ním. Ten pohled, který se jim naskytl, hned tak nezapomenou. Obě ženy byly na pokraji zhroucení, úplně ochraptělé, jejich hlasy zněly jako strašné skřehotání.

„Co to má znamenat?“ zvolal rebe v úžasu. „Proč tak křičíte?“

„Heršlova žena je hluchá,“ odpověděla mu jeho žena, sotva popadajíc dech.

„A proč křičíš ty?“ zeptal se rebe Heršlovy ženy.

„A co mi zbývá, když je vaše žena hluchá jako poleno?“ zakřehotala Heršlova žena, s vyplazeným jazykem.

„Moje žena? Hluchá jako poleno? Ženská, ty ses zbláznila!“ vykřikl rebe, celý bez sebe vzteky. „Kdo ti to napovídal?“

„No přece Heršl!“

Celou tu dobu stál Heršl vedle rebeho a náramně se bavil.

„Ty drzý chlape!“ obořil se na něj rebe. „Koukej to okamžitě vysvětlit. Co je to za darebáctví?“

„Já za nic nemůžu, rabi,“ hájil se Heršl.

„No tak za to asi můžu já,“ odsekl rabín.

„Obviňujte svoji ženu, rabi,“ nedal se Heršl. „Nedávno se na mě rozzlobila, úplně bezdůvodně.“

Pak se Heršl obrátil k rabiho ženě: „Vzpomínáte si, jak jsem se vám tehdy snažil něco vysvětlit a vy jste se ke mně otočila zády? A tehdy jste mi řekla: ‚Já z těch tvých výmluv jednou ohluchnu.‘ Přece jsem vám nemohl nevěřit. Jak bych mohl pochybovat o vašich slovech? A udělal jsem snad chybu, když jsem v tom smyslu varoval svoji ženu? Kdyby s vámi mluvila potichu, nic byste neslyšela. A to by od ní byla pěkná bezohlednost.“

„Ale proč jsi řekl také mě, že tvoje žena je hluchá?“ zachroptěla rebecin.

„To je ale hloupá otázka,“ odvětil Heršl. „Jestliže vy jste z mých výmluv ohluchla už po několika měsících, pomyslete, jak hluchá musí být moje žena, která je se mnou dvacet let! Ať se žádná z vás neodvází říct, že jsem vás nevaroval!“

Vzájemná výměna

Jednou se Heršla ptali: „Heršle, je pravda, co lidé povídají? Že prý svoji ženu tlučeš holí a ona tě zase mlátí po hlavě válečkem?“ „To není tak úplně pravda,“ namítl Heršl. „Někdy si to vyměníme.“

Podle knihy „A Treasury of Jewish Folklore“
(Nathan Ausubel,
New York, 1961)

K paraše měsíce sivan: Korach

Jaký žánr nalezneme v Tanachu? V jakém stylu jsou vlastně biblické příběhy napsány? Už slyším ty odpovědi. Jedni z vás řeknou, že v této „knize knih“ nalezneme útvary historické, básnické, filozofické, příběhy prorocké, hrdinské, mravoučné, eroticky podbarvené, záhadné nebo (s)prosté. Ale ačkoliv jsem za ta léta, co Tanach čtu, diskutoval o obsahu této knihy s desítkami lidí, nikdy mi nikdo neřekl, že by tam našel příběh hororový. Nemyslím teď „nekonečnou“ řadu Božích trestů, které se na obyčejné smrtelníky snáší v případě „nekonečného“ množství jejich přestupků. Mluvím o opravdovém hororu, který jsem na stránkách jedné z parašot tohoto měsíce objevil. Hororu o to děsivější, neboť se jeho účastníky můžeme třeba stát my sami. A to de facto kdykoli. Začneme ale po pořádku. Jaká jsou vlastně pravidla dobrého hororu? Co musí takový film, kniha nebo třeba i báseň obsahovat? Musíme se bát, musíme se ptát a musíme mít pocit, že jsme ten příběh po jeho bezprostředním skončení vlastně vůbec nepochopili.

Musíme se bát

Do spoře osvětlené místnosti bez oken, se zamčenými dveřmi uvězní neznámý mučitel osm nešťastníků, se kterými hraje smrtící hru. Spolu s nimi upevní na zeď jejich vězení videokameru, kterou jejich počínání sleduje. Všichni se postupně probírají. Každý z nich byl omámen chemickým přípravkem a poté unesen. Nyní je zde. Nálada všech přítomných je nervózní a zmatená, velmi záhy však aktivnější jedinci začínají pátrat, jak se ze zavřené místnosti dostat na svobodu nebo alespoň zjistit, co se s nimi děje.

Je objeven první nahraný vzkaz, ukrytý pod jednou z uvolněných cihel ve zdi. Ačkoliv jsou všichni uvězněni varováni, aby se ke dveřím místnosti nepřibližovali, nejzvědavější z nich tak samozřejmě učiní a stojí ho to život. Kulka z nastraženého revolveru ho výstřelem do hlavy usmrtí. Ostatní v hrůze prchají z nyní již otevřené místnosti, nachází druhý nahraný vzkaz a s ním i úkol pro dalšího „hráče“. I on je vyzván k opatrnosti a varován, ale ani on svůj úkol nesplní a umírá. Svou roli v děsivém dramatu hraje i čas. Systém místností, kde se nacházejí, musí do určité doby opustit, jinak se otráví nervovým plynem, který je postupně vhnán do vražedného labyrintu.

Musíme se ptát

V průběhu zoufalé snahy najít další klíče na cestě k jejich záchraně začínají jednotlivci chápat, že jejich dosavadní životy jsou nějakým způsobem propleteny. Všechny zřejmě spojuje něco, o čem se postupně dozvídají. Co to je? Možná, že společná minulost. Možná společný kriminál, kde nezávisle na sobě „seděli“ poté, co je tam „dostal“ otec jednoho ze „soutěžících“. To ale zatím nevědí.

קרח

Čas běží a vzrůstající agresivita silnějších hrozí zahubit ty slabší ještě rychleji než smrtelné léčky nastražené jejich věznicem nebo zvyšující se strach o svůj život z postupného udušení. Nicméně zvědavost a schopnost se i přes šílenost nastalé situace logicky zamyslet nakonec pomáhá některým z nich postupně skládat dohromady celkový obraz vlastní situace. Začínají chápat, že oním nevysloveným vodítkem k jejich záchraně není cesta ven, ale naopak „dovnitř“. Každý z účastníků je jejich věznicem jakoby „trestán“ za svůj dosavadní životní styl. Nikoli ovšem za život všední, každodenní, normální, ale vždy takový způsob chování, který jejich skutečnému životu nějak brání, „znesvěcuje“ ho, pošlapává.

Jeden z účastníků například pyká za své udavačství. Aby obstál, odcinil svou dosavadní minulost, dostane šanci „pohlédnout“ sám na sebe z vlastní perspektivy. Lži, podvody a přetvářka – zlo, které spalovalo okolí dalšího, může být „vykoupeno“ možnostmi na chvíli sestoupit do rozžhaveného inferna. Drogová minulost jiného musí být odciněna jeho ochotou hledat klíč ke svobodě „v kupce sena“ tam, kde jeho dráha zločinu začala a kterou sám svou činností pomáhal distribuovat. Kdo přežije? Ten, kdo na chvíli „stane nad propastí“ a takové výzvě neuhne?! Je ale vůbec nutné všechno to utrpení podstoupit? Nepředstavitelnou bolest a strádání, které je systematicky připraveno pro každého z nich?! Není náhodou kód ke svobodě někde „zadu v jejich hlavě“?

Musíme mít pocit

Všechno se v samotném závěru vyhróčí tak rychle, že nemáte ani čas si pomalu uvědomit, že už je po všem. Odcházíte z kina nebo od vašeho televizoru jako omámení. Tušíte, že právě skončený film v sobě skrývá víc, než jste byli schopni v danou chvíli pojmout, ale stejně tak nejasně tušíte, že jste vlastně vůbec nepochopili, o čem ten příběh ve skutečnosti byl. Teprve pozdě večer, když vaše rozšířené zorničky těkají po stropě potmělé ložnice, se vám na mysl vkrádají některé věty, které jsou o to „hlubší“, čím jednodušeji zní. Proč vlastně „skládačkový“ mučitel vraždí? Ti, kdo si neváží života, nejsou života hodni. A vraždí vůbec? Já jsem nikoho nezabil, to rozhodnutí je na nich. A co vlastně znamenají ta divná slova, která utrousí jakoby mimoděk někdy v polovině filmu? Nabízím vám spásu, pokud si ji zasloužíte. Vyberte si život, a ne smrt! Že by vše nakonec bylo tak děsivě jednoduché, o čem příběh SAW II celou dobu vypráví?

My jsme ale dnes začali otázkou, který horor nám na svých stránkách Tóra v jedné z parašot tohoto měsíce nabízí. A tady je. Přímo v ústřední myšlence sidry Korach, která se našeho počátečnímu příběhu až nápadně podobá. Cožpak to nebyli právě Korach a jeho vzbouřenci, kdo držel ve vlastních rukou možnost se „zachránit“, pakliže by si vážili „života“ víc než „smrti“? Nedostali snad také oni šanci v kritické chvíli pohlédnout za horizont vlastního já a nepropadnout tak do hlubin pomíjivého egoismu? Mohli přežít, kdyby „překročili svůj stín“? Určitě. Vždyť by si přece v tu chvíli vybrali život.

Možná se pletu, ale jakoby nám oba příběhy různě silnými výrazovými prostředky nabízely pomyslný „klíč k záchraně“ třeba i nás samotných?! Jakých rozhodnutí jsme v kritických chvílích, ve chvílích, kdy o něco jde, vlastně schopni? Volíme si život, když na okamžik zapomeneme sami na sebe a jsme tady na chvíli pro ty, co „jdou“ tak nějak okolo nás, nebo to druhé? Volíme si život, pro který se rozhodujeme konáním v duchu solidarity s lidmi ve svém okolí, anebo smrt v podobě vlastního sobectví a přepjatých osobních ambic? Mě, mě se radši neptejte! Když si tak rekapituluju sám sebe v duchu toho, co jsem právě napsal... no... myslím, že je to pěkný horor?. Ale co vy? Jak jste na tom? Život, nebo smrt?

► Mordechaj Kaufman

mordechaj.kaufman@seznam.cz

V neděli 28. března 2010 se vydal plný autobus nadšenců, organizovaných DÖW (Dokumentační centrum rakouského odboje), ale i mladých studentů politologie z Vídně směrem do bratislavské Petržalky (německy Engerau).

Desátá vzpomínková cesta do Bratislavy-Petržalky na místa tábora nucených prací

Od listopadu 1944 do března 1945 se tu nacházel tábor nucených prací. Byli zde vězňeni maďarští Židé, kteří přišli do Engerau stavět tzv. Jižní val, který měl chránit Německou říši před Sovětskou armádou.

Tábor byl rozdělen do několika míst a vězni byli ubytováni ve stodolách nebo na střeších domů v zimě, v nelidských podmínkách. Naproti dnešní vlakové stanici v Petržalce se nacházel tzv. Appelplatz, kde se vězni denně shromažďovali před odchodem do zaměstnání. Kdo byl už slabý a nedokázal dále pracovat, byl na místě zastřelen. Dozorci byli příslušníci SS z Rakouska, kteří byli velmi krutí. Vězni trpěli nejen zimou, nemocemi, ale i akutním nedostatkem potravin a stálým hladem. Na petržalském hřbitově stojí památník 497 obětí. Vzpomínkového aktu se účastnil rakouský velvyslanec na Slovensku Dr. Wessely, zástupci maďarské židovské komunity a Institutu pro výzkum holocaustu, stejně jako představitelé Slovenské židovské obce s proslovem pana Salnera. Dojemný proslov měl syn jedné z obětí Endre Varnai. Naše cesta vedla dále k penzionu Leberfinger, kde bylo v březnu 1945 zastřeleno 13 maďarských Židů. Zástupkyně DÖW Dr. Claudia Kuretsidisová-Haiderová vyslovila přání umístit na tomto místě pamětní desku. Její záměr je zatím ve stádiu přípravy, je třeba o něm jednat se současnými majiteli objektu.

Dne 29. 3. 1945, když se již blížila Sovětská armáda, rozhodlo vedení SS tábor evakuovat a vězni byli nuceni se vydat na tzv. pochod smrti. Kdo nemohl pokračovat, byl na místě zastřelen. Pochod začal v Petržalce a pokračoval dále po staré Vídeňské cestě do Wolfstahlu. U památníku obětí první světové války (po levé straně cesty směrem na Vídeň) zahynuli vyčerpáním dva vězni. Dr. Kuretsidisová se v této vesnici při jedné ze svých přednášek setkala s obyvateli, kteří jako mladí onoho dne brzy ráno sledovali dlouhý zástup vyhublých těl. Byli svědky toho, jak dozorci stříleli ty, kteří už nemohli dál. Jeden z nich se jí svěřil, že ještě dlouhé roky trpěl traumatem a výčitkami svědomí, že vězněným lidem nepomohl. Ve Wolfstahlu by měla být již brzy odhalena pamětní deska, přislíbil starosta vesnice.

Vězni přešli dál do Bad Deutsch-Altenburgu, kde se na místním hřbitově nachází hrob 11 Izraelitů. V poválečném Rakousku, kdy už se vědělo o zločinech z období holocaustu, volili lidé místo slova Žid raději označení Izraelita. Už v květnu 1945 byla těla exhumována a převezena do Vídně na prozkoumání. Z přesných záznamů prokuratury je zřejmé, že některé oběti zemřely na vysílení či nemoci, ale většinou byly zastřeleny. Není zcela jasné, zda byla těla vrácena zpět do hrobu, existují totiž záznamy, že oběti byly pochovány na Vídeňském ústředním hřbitově.

Vězni, kteří přežili pochod smrti, byli v láních Deutsch-Altenburg naloženi na malé lodě, které je měly převézt po Dunaji do koncentračního tábora Mauthausen poblíž Lince. Cesta si vyžádala další oběti. Vězni umírali na vyčerpání, hlad nebo byli zastřeleni, jejich přesný počet není znám. Podle údajů z archivů přežil jen jeden z nich a ten svědčil později v soudních procesech.

Naše poslední cesta vedla do Brück an der Leitha, kde existoval tábor nucených prací od října 1944 do března 1945 a zemřelo v něm 155 vězňů. V městečku, v místním divadle, nás přivítal starosta obce Richard Hemmer. Městská archivářka, Dr. Weissová, obeznámila přítomné s temnou historií městečka a na místním hřbitově se konala vzpomínková slavnost, které se účastnili i představitelé maďarské

židovské komunity. Hroby obětí se nacházejí u hřbitovní zdi a před dvěma lety byly zrenovovány. Při pietním aktu promluvila bývalá poslankyně rakouského parlamentu Dr. Karlssonová, která se v městečku stará o to, aby oběti nebyly zapomenuty. Známy rakouský politický novinář Paul Lendvai se slzami v očích vyprávěl, jak se mu jako tehdy patnáctiletému podařilo z tábora nucených prací utéct. Po válce musel podruhé ve svém životě utíkat, když v roce 1956 okupovali Maďarsko Rusové. Natrvalo se usadil ve Vídni a je v rakouských politických kruzích považován za vyšší morální instituci. Jeho politické diskuse v televizi jsou ostře a hojně sledované.

Hrob jedenácti neznámých Izraelitů na hřbitově v Bad Deutsch-Altenburgu

Poslední projev přednesl Dr. Jonny Moser, svědek, který byl v březnu 1945 jako mladík pobočníkem Raula Wallenberga, kterému se podařilo zachránit mnoho Židů před jistou smrtí. Osud tohoto muže je dodnes neobjasněný, podle svědků byl odvezen Sovětskou armádou na území Sovětského svazu, kde zřejmě zahynul.

Pro zajímavost, již v květnu 1945 začaly první procesy s příslušníky SS, kteří spáchali zločiny proti lidskosti v bývalém táboře v Engerau. Jeden z obžalovaných se sám udal na policii, neboť si myslel, že mu za to bude zmírněn trest. V Bratislavě byla ustanovena komise, která úzce spolupracovala s rakouskými úřady. V srpnu 1945 proběhl ve Vídni tzv. první proces Engerau, který byl zároveň i prvním procesem s nacistickými zločinci v dějinách Rakouska. Rakouská prokuratura prošetřovala 72 osob. V šesti procesech bylo odsouzeno 21 bývalých příslušníků SS. Devět z nich bylo odsouzeno k trestu smrti a popraveno. Ostatní obžalovaní byli odsouzeni k doživotnímu nebo k dlouholetému vězení.

► Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň
Foto: www.doew.at

Mišne Tóra:

Hilchot jesodej ha-Tóra

Kapitola sedmá

V této kapitole Maimonides rozebírá, kdo je pravý prorok a jak se dosahuje prorockého stavu. Řeší rozdíl mezi všemi proroky a Mojžíšem a vykládá pozitivní příkaz naslouchat slovům proroka. Upozorňuje, že jsme povinni poslouchat i takového člověka, který koná divy, ačkoliv není prorokem.

(1) (a) K základním [věcem] víry [patří] vědět, že Bůh lidem prorokuje [ve snách]. Ale není prorokováno nevěřícím, nýbrž velkým znalcům Zákona, kteří znají mnohé [věci] a nejsou přitahováni pozemskými věcmi [které pomíjí], nýbrž se zabývají věcmi věčnými a kteří mají dobrou povahu.

(2) Člověk, který naplňuje všechny tyto podmínky a je zcela zdrav, když vstoupí do pardu¹ a je přitahován velice vznešenými odpověďmi [na mystické otázky] a je dobré povahy, aby porozuměl a obsáhl [je], a posvěcuje se a vyhýbá se způsobům každého, kdo se zabývá pomíjivými věcmi, a odvažuje se, aby nemyslel na nepodstatné věci, nýbrž upíná svou duši k nebi, které je pod [Božím] trůnem, aby porozuměl čistým a svatým formám a hledá moudrost Svatého, budíž pozeňán, v její celistvosti od prvního projevu až do středu Země, a poznává ve všem velikost Boží, obdrží prorockého ducha.

(3) Když do něj sestoupí [prorocký] duch, jeho duše vystoupí na úroveň andělů [z třídy] Išim. Změní se v někoho jiného a pochopí, že není, jako býval, ale že vystoupil nad úroveň nejmoudřejších z lidí. Jak je řečeno o Saulovi: „Prorokovati budeš s nimi, a proměněn budeš v muže jiného.“ (1S 10, 6)

(4) (b) Je mnoho stupňů proctví. Podobně jako jeden člověk může být moudřejší než jeho soudruh, má se tomu i s proroky. Prorocké zjevení přichází jen během nočního snění, nebo během dne, když přijde spánek [na člověka], jak je psáno: „U vidění ukáži se jemu, ve snách mluviti budu s ním.“ (Nu 12, 6)

(5) Všem prorokujícím se třesou končetiny, tělesná síla ochabuje a myšlenky jsou vyděšeny [takže odchází], aby mysl byla uvolněna k pochopení viděného, jak je psáno o Abrahamovi: „hrůza a tma veliká obklíčila jej“ (Gn 15, 12). A jak je řečeno o Danielovi: „Krása má změnila se, a porušila na mně, aniž jsem mohl zadržeti síly.“ (Dn 10, 8)

(6) (c) To, co je zjeveno prorokovi během vidění, jsou především podobenství a prorok si okamžitě uvědomuje, co toto podobenství znamená. Například když praotec Jákob viděl žebřík, po němž vystupovali a sestupovali an-

dělé, bylo to podobenství znázorňující království a jeho poddanství. Podobně [tomu je] se zvířaty v Ezechielově vidění a Jeremijášovou vizí vroucího kotle a mandlovníku a svitku, který viděl Ezechiel a éfa ve vizi Zachariáše.

(7) A podobně o ostatních prorocích platí, že jejich slova jsou podobenstvím a jejich výkladem [tohoto] podobenství, ačkoli se někdy dozvídáme jen jejich výklad. Někdy sdělují jen podobenství, které viděli, aniž ho

jichž pomocí hledali proctví, jak je řečeno: „Před nimi loutna, buben i píšťalka a harfa, a oni prorokovali budou.“ (1S 10, 5) To jinak řečeno znamená, že budou jednat, jakoby prorokovali, až budou prorokovat, či jak by někdo mohl říci: tak a tak se zlepšuje.

(9) (e) Ti, kteří hledají proctví, se nazývají žáci proroků. Když soustředí svou mysl, je možné, že na nich spočine šechina, a je také možné, že na nich nespočine.

(10) (f) Všechny výše napsané výroky popisují prorokování všech raných i pozdějších proroků vyjma Mojžíše, našeho učitele, učitele všech proroků.

Jaký je rozdíl mezi Mojžíšovým proctvím a proctvím ostatních proroků? Všichni dostávají duchovní zjevení ve snu, ale Mojžíš, náš učitel, prorokoval v bdělém stavu, jak je řečeno: „Potom když vcházel Mojžíš do stánku úmluvy, aby mluvil s Bohem, tedy slyšel hlas mluvícího k sobě ze slitovnice, kteráž byla nad truhlou svědectví mezi dvěma cherubíny, a mluvil k němu.“ (Nu 7, 89)

(11) Duchovní vize je všem ostatním prorokům sdělována skrze posly (andělé). Proto dostávají pouze sdělení, která jsou podobenstvím a hádankou. Avšak Mojžíš, náš učitel, prorokoval bez pomoci andělů, jak je řečeno: „Ústy k ústům mluvím s ním“ (Nu 12, 8) a „mluvival Hospodin k Mojžíšovi tváří v tvář“ (Ex 33, 11). Nebo „podobnost Hospodinovu spatřuje“ (Nu 12, 8) – jinak řečeno neměl vize v podobenstvích. Viděl zkrátka v úplnosti, jak věc je, bez hádanek nebo metafor. Tóra nás o tom ubezpečuje slovy: „ne u vidění, ani v zavinutí“ (Nu 12, 8). Jeho prorocké vize byly tedy zcela úplné a nezahalené.

(12) Všichni [ostatní] proroci vidí a jsou vyděšeni a zmateni [tím co vidí], ale Mojžíš, náš učitel, takto [na své vize] nereagoval, jak je řečeno: „tak jako mluvív člověk s přítelem svým“ (Ex 33, 11). Podobně jako se člověk hrůzou netřese, když s ním hovoří přítel, tak Mojžíš byl schopný unést slova proctví v rovnovážném stavu.

(13) Ostatní proroci nemohou prorokovat kdykoliv. Mojžíš, náš učitel, byl ale jiný. Kdykoliv se mu zachtělo, naplnil ho prorocký duch a on obdržel prorockou vizi. Nemusel ▶

Frontispice opis Maimonidovy Mišne Tóry, Španělsko 1. pol. 14. století, iluminováno v Italské Perugii kolem roku 1400

vyloží, jak to nacházíme u Ezechiela a Zachariáše. Všichni [proroci] mluví v podobenství a v hádankách.

(8) (d) Žádný z proroků neprorokuje, kdy se mu zachce, ale musí soustředit své myšlení, být šťastní a dobromyslní nebo vyhledávat osamění. Neboť žádné proctví nepřichází k těm, kdo jsou líní, nebo depresivní, ale pouze k těm, jež jsou šťastní. Proto žáci proroků měli před sebou harfy, bubny a flétny, s je-

¹ Čili se věnuje studiu mystiky...

Charles Heller – Briefe von Bozena

Charles Heller je jedním z předních židovských skladatelů současnosti. Od roku 1977 působí v Torontu, naposledy jako hudební ředitel největší synagogy v Kanadě, Beth Emeth, a je poradcem židovské Cantors Assembly v New Yorku.

K českým zemím jej váže mnohé pouto: dědeček Vítězomír, rozený Siegfried, se jako polenský Žid hrdě hlásil k českému etniku, a to v době, kdy to určitě nebylo v módě. Byl totiž poručníkem bratrů Hilsnerových před a po dobu aféry, na jejichž psychofyzické následky roku 1903 předčasně umírá. Jeho syn Otto dirigoval jeden z četných českých dělnických sborů ve Vídni a v roce 1939 – poté, co během náhodné návštěvy Vídně slyšel v rádiu projev Adolfa Hitlera – místo návratu do Prahy uletěl před nacisty do Londýna. Tam chtěl vstoupit do RAF, tam se později oženil s anglickou Židovkou a tam roku 1966 zemřel.

Charles Heller se narodil v anglickém hlavním městě roku 1946 a vystudoval kompozici a kantorální zpěv u předních představitelů židovské hudby, jako byli Shlomo Carlebach či David Kusevitsky. Sborny všech synagog na světě pravidelně zpívají jeho skladby, je autorem zasvěceného úvodu *What To Listen for in Jewish Music* (Ecanthus Press, Toronto 2006) a poslední léta se věnuje i „světské“ hudbě, aniž by ovšem i tady zanedbával své náboženské, kulturní a hudební kořeny. Ty podle vlastní definice vidí především v tvorbě Gustava Mahlera a v pozdním Arnoldu Schönbergovi.

Do Čech, do vlasti svých předků, jezdí pravidelně. V roce 2008 napsal pro Prahu svůj písňový cyklus *The Trials of Leopold Hilsner*, který provedlo 9. března téhož roku berlínské duo Marta Vávrová (soprán) a Petr Vašíček (klavír) ve světové premiéře ve Foersterově síni na koncertě věnovaném symbolicky Janu Masarykovi. Měsíc nato následovala německá premiéra v Berlíně, později rakouská ve Welsu a anglická v Londýně. Od té doby cyklus slyšeli posluchači v Lidicích, na 2. mezinárodním hudebním jihočeském festivalu 2009 v Českých Budějovicích, v Třebíči či na letošních oslavách T. G. Masaryka v Novém Strašecí a v Hodoníně. V Polné a ve Vídni, tedy na místech tak úzce spjatých s hilsneriádou, dosud nezazněl. Ani židovské obce v ČR neprojevíly dosud sebemenší zájem o dílo mimořádných hudebních kvalit. Cyklus je rozvržen do pěti částí, 1. podle Erbena, 2. na text Heinricha Heineho, 3. Hilsner in Jail

(Hilsner ve vězení) na vlastní text, 4. Hilsner's Dream (Hilsnerův sen) a závěrečné Oyb nit keyn emune v jidiš. Nyní duo připravuje nahrávku na CD.

Snad ještě větší než v Praze a při pravidelných uvedeních v Berlíně byl úspěch cyklu v Londýně, takže se skladatel rozhodl premiéru své příští skladby připravit v Londýně. *Briefe von Bozena* jsou německy psané dopisy jeho babičky z Polné synovi do Anglie v letech 1939–1941. Opět pět vět – Überraschung, Gebet, Englisches Wetter, Verrückte Zeiten, Wenn du jung bist – pro soprán, violu a klavír provedlo Duo Bohemia Berlin spolu s izraelskou violistkou Rivkou Golani ve Spiro Ark Centre v londýnském W1 dne 14. dubna 2010. S dojemnou

naivitou, v textu psaném v němčině plně čechismů, kde je vidět ruka cenzora na jhlavském gestapu, píše a radí synovi, např. že by měl jít dál spíš do Ameriky než do Austrálie, a pouze jednou se neudrží s náznaky na temnou dobu, v níž dopisy píše. Poslední věta cituje kdysi populární šlágr *Wenn du jung bist, gehört dir die ganze Welt* z 30. let, se kterým se zviditelnil legendární židovský tenor Josef Schmidt. Ze sousedů, známých či příbuzných, které Božena uvádí nebo cituje, přežil holocaust jen jeden. V roce 1942 umírá pisatelka tzv. přirozenou smrtí v Polné. Na její pohřeb přijíždí příbuzní z Vídně, kteří transporty do plynových komor ještě měli před sebou.

Na pražskou premiéru hilsnerovského cyklu přiletěli dokonce zástupci židovské obce z Osla, pražská absentovala spolehlivě jako vždy, když se jedná o Leopolda Hilsnera. V Londýně bylo Oslo opět zastoupeno, české barvy jako jediný „hájl“ londýnský skladatel moravského původu Antonín Tučapský.

Hluboce inspirované dílo učarovalo při premiéře stejně jako při předpremiéře týden před Londýnem na periférii Berlína a doufejme, že se najde v ČR pořadatel, který pro tvorbu Charlese Hellera projeví porozumění a zájem. *Briefe von Bozena* jsou ozdobou každého festivalu a nejpřesvědčivější český – Pražské jaro – by neměl otálet s českou premiérou.

► Dr. med. Petr Vašíček (Berlín)

► se soustředit, aby se na proroctví připravil, protože jeho mysl byla neustále soustředěna, připravena a zaměřena [na přijetí pravdy], jako je tomu u andělů. Proto mohl prorokovat neustále, jak je řečeno: „Počkejte, až uslyším, co vám učiní rozkáže Hospodin.“ (Nu 9, 8) (14) To mu slíbil Bůh, jak je řečeno: „Jdi, rci jim: Navraťte se k stanům vašim. Ty pak stůj tuto při mně.“ (Dt 5, 30–31) To má poučit, že když se proroctví vzdálí od proroka, prorok se navrátí do svého stanu. To znamená, že mají tělesné potřeby jako obyčejní lidé. Proto se nevzdalují od svých žen. Mojžíš, náš učitel, se nikdy do svého stanu nenavrátil. Čili byl vzdálen všem ženám a všemu světskému. Jeho mysl byla připoutána ke Skále. Byla s ním věčně sláva [boží]. Jeho tělo zářilo, neboť byl svatý jako anděl.

(15) (g) Je možné, že prorok dosáhne proroctví jen pro své vlastní dobro – například se mu rozšíří obzory nebo se dozví to, co dosud nevěděl o vznešených tématech, o nichž dosud neměl tušení. Je také možné, že bude vyslán k národům světa nebo k obyvatelům nějaké městské části, či království, aby je připravil a informoval je, co mají dělat nebo aby jim řekl, kterým [zlým] skutkům se mají ve svém chování vyhnout. Je-li vyslán na podobnou misi, dostane moc konat divy, aby lidé poznali, že ho skutečně poslal Bůh.

(16) Ne každý, který koná divy, by měl být přijat za proroka, nýbrž pouze člověk, o němž je známo, že je vhodný k prorokování. Čili například jeho moudrost a jeho dobré skutky převyšují jeho současníky. Pokud kráčí po cestě prorokování ve svatosti, odděluje se od světských záležitostí a koná znamení a divy a tvrdí, že byl poslán Bohem, je micva ho vyslechnout, jak je řečeno: „Jeho poslouchati budete.“ (Dt 18, 15)

(17) Je možné, že někdo bude konat znamení či divy, ačkoliv není prorokem. Pak jeho divy budou mít nejspíše jinou příčinu [než Boha]. Je však micva i tak poslouchat ho; protože je moudrý a je vhodný k prorokování, je přijato [jeho proroctví jako pravdivé], neboť tak je nám přikázáno činit.

Je nám přikázáno soudit podle výpovědi dvou svědků. I když mohou vypovídat falešně, pokud o nich víme, že jsou způsobilí svědčit, předpokládáme, že mluví pravdu.

Je tomu tak, jak je psáno: „Věci skryté jsou Hospodina Boha našeho, věci pak zjevené ty jsou naše a synů našich“ (Dt 29, 28) a také: „Člověk zajisté hledí na to, což jest před očima, ale Hospodin hledí k srdci.“ (1S 16, 7)

Talmidim, o. s., je neziskové občanské sdružení, které si klade za cíl překládat rabínskou literaturu do českého jazyka. Postup překladu je možné zdarma sledovat na internetových stránkách <http://www.talmidim.cz>. Sdružení je financováno z dobrovolných darů. Dárce se můžete stát zasláním příspěvku v libovolné výši na účet u GE Money Bank číslo 173 536 401/0600. Za každý příspěvek předem děkujeme.

V polovině prosince loňského roku bylo znovu otevřeno Maimonides Zentrum, které patří Vídeňské židovské náboženské obci. V rozlehlém areálu ve 2. vídeňském obvodu jsou pod jednou střechou umístěny všechny důležité sociální instituce jako školka, škola, gymnázium, sportovní areál Hakoach a také domov s pečovatelskou službou pro seniory.

Na návštěvě v denním centru Anna Kohn-Feurmann

Zaujalo mě denní centrum Anny Kohn-Feurmann, kam jsem se vydala na návštěvu. Přátelsky mě přivítala vedoucí centra Dr. Susanna Ogrisová, která mě provedla novými prostorami v přízemí Maimonides centra. Návštěvníci denního centra mohou využívat jídelnu, společenskou místnost zařízenou historickým nábytkem, mají možnost se zde osprchovat nebo si vyprat špinavé prádlo. Pod dohledem diplomované sestry je zde možné užívat léky, dostat injekce nebo udělat převazy. V jídelně se podává výhradně košer strava a návštěvníkům pomáhá při jídle několik zaměstnanců. Nejoblíbenější místností je ateliér, kde mohou návštěvníci modelovat z keramiky nebo malovat různými technikami pod dohledem zkušených odborníků. Po obědě je možné se uchýlit do tzv. klidné místnosti, kde jsou masážní křesla a úplné ticho.

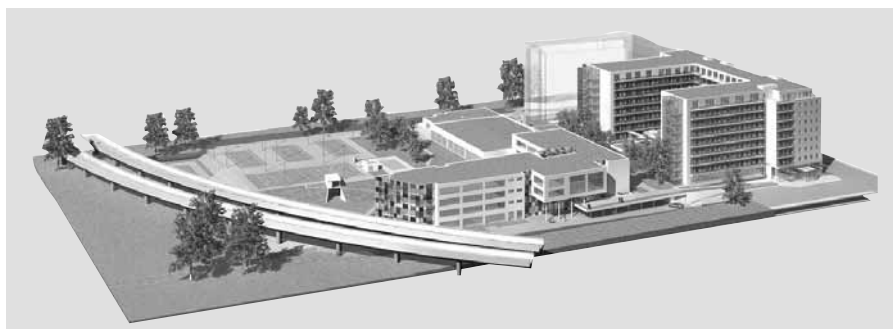
K bohaté nabídce aktivit centra patří například terapeutický tanec, hudba, rytmika, zpěv, diskusní kroužky, společenské a karetní hry, fyzioterapie na lékařský předpis, ergoterapie, protipádová profilaxe a kurz angličtiny. Návštěvníci centra jsou hrdí na malou zahrádku, které říkájí „malý kibuc“ a kde si pěstují květiny i zeleninu. Velmi mě zaujal starší pán, který plně koncentrovaný seděl u šicího stroje a šil. Dr. Ogrisová mi prozradila, že býval krejčovským mistrem a v centru provádí návštěvníkům různé opravy šatstva. O jeho služby je velký zájem a je zaměstnaný téměř celé dny. V Maimonides centru je možné navštívit všeobecného lékaře nebo konzultovat s odbornými lékaři, kteří tu mají pravidelné ordinace hodiny. K vybavení centra patří rovněž kadeřnictví, manikúra a pedikúra.

Základní myšlenkou založit denní centrum se už dlouhé roky zabývala Anna Kohn-Feurmannová, která se narodila roku 1913 ve vídeňské židovské rodině. V roce 1938 musela spolu se svojí rodinou opustit

Rakousko a vystudovala v emigraci ve Skotsku sociální práci. Zároveň se stala učitelkou podle Montessorioho metody. V roce 1959 se vrátila zpět do Vídně a pracovala

torka se toho již nedožila, zemřela rok před otevřením, v červenci 1994.

Finanční základ poskytl centru Sdružení vdov a sirotků (Witwen und Weisenverein)

Denní centrum sídlí v rozsáhlém komplexu Maimonides Zentrum vídeňské židovské obce

v různých pozicích na vídeňském magistrátu jako například v manželské poradně, v oboru péče o dospělé a vyučovala na Sociální akademii. V roce 1976 jí byl za zásluhy v sociální oblasti udělen titul profesorky. Významně se zapojovala do židovského života ve Vídni a dlouhé roky byla vedoucí osobností Vídeňské židovské náboženské obce, kde se v sociální oblasti starala o starší a sociálně slabší členy obce. Velkou měrou se zasloužila o integraci ruských židovských přistěhovalců do rakouské společnosti.

Už v době svého působení na vídeňském magistrátu připravila Anna Kohn-Feurmannová koncept denního centra pro židovské seniory, kteří jsou ještě schopni vést samostatný život ve svých domovech a přes den trávit svůj čas v příjemném prostředí denního centra. Zároveň slouží centrum jako „přístupná stanice“ před umístěním na pečovatelské oddělení, tzv. Elternheim, kde jsou dlouhodobě nemocní a ležící klienti. Za centrum se platí denní taxa, ta je ale přizpůsobena příjmu návštěvníka, část hradí stát.

Denní centrum Anny Kohn-Feurmannové bylo otevřeno v roce 1995, jeho iniciá-

a velká pomoc byla a nadále je poskytována rakouským státem. Návštěvníci mohou v centru pobývat denně od 9 do 17 hodin, v pátek do 14 hodin. Přijíždějí buď samostatně městskou dopravou, nebo je sváží speciální přepravní služba (Fahrtendienst). Každý návštěvník si sám určuje, kolik dní v týdnu v centru stráví, denně může centrum přijmout 30 lidí.

Vedoucí centra dr. Ogrisová dbá na to, aby se personál v centru co nejméně měnil, čímž získávají klienti pocit bezpečí a důvěry. Ze dvou třetin jsou návštěvníky centra Židé, ale své místo tu mají i příslušníci jiných náboženství. V centru se hovoří více než deseti jazyky, setkává se zde multikulturní společnost a vládne tu atmosféra otevřenosti.

Dr. Ogrisová mi prozradila své přání do budoucnosti. Přála by si, aby centrum vyhledávalo ještě mnohem více židovských návštěvníků, zejména Židů z bývalého Sovětského svazu (gruzínští a bucharští Židé), kteří jsou momentálně v centru zastoupeni jen minimálně.

► Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň

foto: www.maimonides.at

Pozvánka na výstavu: Turci ve Vídni

Židovské muzeum ve Vídni (Dorotheergasse 11) otevřelo v polovině května výstavu s názvem Turci ve Vídni, která potrvá do konce října.

Rok 1492 byl osudovým přelomem pro Španělsko. Skončila více než 800 let trvající arabsko-muslimská nadvláda, Židé museli opustit zemi a Kolumbus objevil Ameriku. Vídeňská výstava se zabývá následky těchto třech dějinných událostí,

kteří zásadně ovlivnily evropský středověk. Zejména se soustřeďuje na vyhnání Židů ze Španělska. Vyhnaní našli novou vlast na severu Afriky, v některých italských městech, ale především v Osmanské říši. Cesta utečenců vedla přes Portugalsko, Iberský poloostrov, dále pak do Holandska a severního Německa.

Rozšiřování Osmanské říše umožnilo španělským Židům, tzv. sefardům, zakládat nové obce na Balkáně. Již v těchto dobách jsou doloženy kontakty vídeňské židovské obce se sefardskými i tureckými Židy. V první polovině 18. století podepsala Osmanská říše mírovou smlouvu s Habsburky a turečtí Židé získali právo volného pohybu v habsburské monarchii.

Sedm povedených setkání

Před rokem se zrodil projekt, který má zacíleno především na konkrétní problémy židovské komunity s tím, že hlavní důraz je kladen na diskuzi mezi pozvanými hosty a návštěvníky.

Projekt **Ireny Kalhousové** našel příznivý ohlas a podporu na pražské obci i v organizaci Bejt Praha a Bejt Simcha, které jej spolupořádají. Americký JDC poskytl projektu podporu a tak se mohlo v průběhu roku uskutečnit již sedm setkání, která byla úspěšná a která si pochvalovali jak pozvaní hosté, tak návštěvníci. A právě oni pomáhají formovat zaměření jednotlivých Diskuzí. Jejich reakce – v diskuzích, návrhy, doporučení a prožívané starosti ve vztahu k mladé generaci, vlastní obci, Státu Izrael, k antisemitismu a nárůstu nebezpečného nacionalismu a k dalším tématům – pomáhají autorce neustále zpřesňovat a co nejlépe modelovat další pořad a samozřejmě i výběr „správných“ hostů.

To, že se tomuto projektu povedlo čestně umístit vedle dalších pořadů, svědčí nejen o správném „čichu“ autorky, která vyhmátla „mezeru na trhu“, ale také o tom, že členové pražské židovské obce jsou aktivní, zajímají se minulost i současnost a chtějí znát i tendence, které budou formovat časy budoucí. Ukazuje se, že pořad ve formátu přednášky je již poněkud passé, že lidé touží po aktivní spolupráci s pozvanými odborníky, chtějí v otázkách formulovat své starosti a bezprostředně získat kompetentní reakci hostů, kteří disponují odbornou a společenskou autoritou.

Poslední Diskuze se konala v úterý 11. května a měla skutečně „hvězdné“ obsazení. Za stůl usedla **Irena Dousková**, velmi úspěšná spisovatelka a také dlouholetá redaktorka našeho měsíčníku Maskil, profesor **Richard Hindls**, rektor Vysoké školy ekonomické, **Jan Kraus**, populární herec, komik, moderátor a bojovník za umělecká práva. Posledním či spíše „prvním“ hostem byl **Jan Fischer**, předseda české vlády a člen pražské židovské obce. Že má projekt dobré jméno, svědčí i to, že premiér se vrátil

z namáhavé cesty do Francie a okamžitě po příletu, bez odpočinku, přijel na Diskuzi.

Společenský sál včetně balkonu byl nabit k prasknutí. Hosté vyváženě reprezentovali svět umění, politiky i školství, neboť téma bylo skvěle vybráno a bylo velmi atraktivní:

Český Žid a židovský Čech

Průběh Diskuze nelze na vymezeném místě zopakovat. Jednotliví hosté vyprávěli o svém dětství a vnímání svého židovství, mluvili o vztahu k antisemitismu, k českému národu,

Irena Kalhousová (vpravo) se svými hosty, premiérem Janem Fisherem a rektorem VŠE Richardem Hindlsem

snažili se vysvětlit, proč v tak malé komunitě je tolik úspěšných lidí v nejrůznějších oborech. Hosté i návštěvníci společně komunikovali velmi neformálně a v sále se vytvořila příjemná a přátelská atmosféra. Neformální, jasné a neúhybné odpovědi premiéra potvrzovaly rekordně vysoké hodnocení oblíbenosti, které se těší ve veřejných průzkumech.

Úspěch pořadu samozřejmě tkví v dobré dramaturgii, přípravě a správně zvolených hostech, ale ani sebelepší a sebeatraktivnější hosté nezachrání pořad se špatným moderátorem. A proto závěrem je nutno poděkovat Ireně Kalhousové, která prokázala skvělý moderátorský talent a dokázala si získat respekt publika i pozvaných hostů.

► Text a foto Milan Kalina

Centrum vizuální historie Malach

Vás zve k návštěvě svých nových internetových stránek při Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze, které se nacházejí na adrese <http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm>. Naleznete zde řadu informací o CVH Malach i Archivu vizuální historie Institutu USC Shoah Foundation, odkazy na připravené materiály pro využití ve vzdělávání a mnoho dalšího. Naším cílem je, aby se nové webové stránky staly živým a pravidelně aktualizovaným médiem o všem, co souvisí s činností CVH Malach a také s vědeckým i vzdělávacím využitím unikátního materiálu, který je zde přístupný.

Centrum Malach je otevřeno návštěvám skupin i jednotlivců – badatelů, pedagogů, studentů a nejširší veřejnosti, a to každý den kromě pondělí. K dispozici je 52 000 digitalizovaných filmových svědectví přeživších a svědků holocaustu, což z Archivu vizuální historie činí jeden z největších souborů historického audiovizuálního materiálu svého druhu na světě. Naprostá většina těchto svědectví byla katalogizována, indexována a digitalizována, aby je bylo možné pomocí archivu prohledávat a sledovat. V případě zájmu lze pro pedagogy, autory vzdělávacích materiálů a koordinátory vzdělávacích programů uspořádat v CVH Malach semináře, kde budou s používáním archivu a vyhledávacích nástrojů obeznámeni.

Těšíme se na vaši návštěvu přímo v centru i na nových webových stránkách!

Jakub Mlynář, koordinátor CVH Malach
malach@knihovna.mff.cuni.cz,
tel. 221 914 391, <http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm>

Židovský národní fond – KKL děkuje všem svým příznivcům za příspěvky na Český les v Izraeli. Rádi bychom vám oznámili, že máme již vysazeno 10 000 stromů a že v roce 2011, při příležitosti 110. výročí založení KKL, chystáme velký charitativní večer ve prospěch dalšího rozšíření našeho lesa v poušti Negev. Již dnes se na vás těšíme.

Také si dovoluujeme upozornit na pořad o KKL, a to 20. 6. 2010 na ČT 1 v 17.05 h – Sváteční slovo.

Za výbor KKL Zoša Vyoralová
zosa@email.cz

V té době byla dokonce založena Turecko-židovská náboženská obec, které byla rakouským císařským patentem garantována svoboda náboženského projevu. Obec měla svůj synagogu v druhém vídeňském obvodu a roku 1887 byla zasvěcena nová synagoga v maurském slohu na dnešní Zirkussgasse. U vchodu byly jak portréty Habsburků, tak představitelů Osmanské říše, což vyjadřovalo loajalitu náboženské obce. Synagoga byla v roce 1938 vypálena, většina členů náboženské obce zahynula v období holocaustu. Vídeňští sefardští Židé působili často jako zprostředkovatelé mezi Východem a Západem, mezi Orientem, Asií a Evropou. Jednak byli obchodníky s vlnou a bavlnou, hedvábím, tabákem, cukrem a dovozci koření, jednak hráli význam-

nou roli v zajišťování poštovního spojení s Konstantinopolí a Levantou, tzv. Orient Express. Důležitou úlohu sehráli vídeňští sefardští Židé v kulturní oblasti. V Konstantinopoli založili první tiskárnu a ve Vídni první sefardské noviny. Sefardští Židé se podíleli na vývoji židovské mystiky, jejich vlivem se dále rozvíjela bohatá středověká španělsko-židovská poezie, jejich zásluhou tzv. západní svět objevil arabskou filozofii a medicínu. Sefardští vzdělanci byli známí jako rabíni, vědci, překladatelé a filozofové, k nejvýznamnějším spisovatelům patří Elias Canetti. Výstava představuje různé aspekty sefardské diaspory, která je významnou součástí nejen východní, ale i západní kulturní Evropy.

► Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň

KULTURNÍ PROGRAM ČERVEN 2010

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

úterý 1. 6 v 18 h:

Moje dlouhé mlčení. Prezentace knihy **Eriky Bezdíčkové**, přeživší šoa, kterou můžete znát z dokumentu Olgy Sommerové Sedm světél. Ve dvanácti letech ji nacisté poslali i s rodinou do koncentračního tábora, vražedné šílenství nacistů přežily z celé rodiny jen ona a sestra. Když skončila válka, neměla kam jít, dva roky žila na ulici. Erika Bezdíčková v knize líčí svůj život před válkou, věznění v několika táborech i události, které následovaly po válce. *Knihu bude možné zakoupit.*

Malé občerstvení

středa 2. 6. v 18 h:

Nigun – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Přijďte si poslechnout a společně zazpívat! Účinkují: **Věra Nerušilová** – zpěv, houslový virtuos **Alexander Shonert**, klavírní doprovod **Natalie Shonert**. *Vstupné 60 Kč*

čtvrtek 3. 6. v 18 h:

Franz Kafka v ilustracích a výtvarném umění. O ilustracích k povídkám a románům Franze Kafky. Ohlas Kafkova díla v českém výtvarném umění v 60. letech 20. století a dílo grafičky a malířky Jarmily Mařanové. Přednáška **dr. Arna Paříka** uspořádaná při příležitosti 86. výročí úmrtí Franze Kafky.

pondělí 7. 6. v 18 h:

Aviv sífruti aneb Literární jaro s židovskou tematikou. Autorské čtení prózy a poezie s hudbou, kde vystoupí **Eva Frantínová**, **Karel Sýs** a **Vlasta Rut Sidonová**, autorka povídek ze současného života židovské komunity. Klavírní doprovod **Václav Peter**.

úterý 8. 6. v 18 h:

Cesta bez návratu. Prezentace stejnojmenné knihy **Ireny Veverkové**, která si předsevzala symbolicky, na osudech několika jednot-

livců, přiblížit všední život židovské menšiny v Kladně. V jednotlivých kapitolách tak najdeme informace nejen o kladenských rabínech a synagoze, ale také o životě jednotlivců, židovských obchodníků, studentů, lékařů či advokátů. Součástí knihy jsou dvojjazyčné přílohy rodokmenů, portréty vybraných osob a fotografie židovských domů. *Knihu bude možné zakoupit.*

středa 9. 6. v 18 h:

Židovská menšina na Slovensku v 50. a 60. letech 20. století: traumata a strategie budoucnosti. Přednáška **dr. Petera Salnera** z nového cyklu Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu.

sobota 12. 6. od 22.30 do 01.00 h:

Židovské muzeum v Praze v rámci **Pražské muzejní noci** opět zpřístupní návštěvníkům stálou expozici **Dějiny Židů v Čechách a na Moravě** v Maiselově a Španělské synagoze. Pro děti je připraven doprovodný program v Maiselově synagoze: **Najdi odpovědi pro lvička Arjeho**. Arje po synagoze rozmístil několik záhadných otázek. Odpovědi na ně však pozorný návštěvník synagogy snadno najde. Kdo najde všechny odpovědi, dostane od Arjeho odměnu.

úterý 15. 6. v 18 h:

Optimistická věc: básněň. Meir Wieseltier, současný izraelský básník, se za téměř 50 let své tvorby zařadil do kánonu moderní hebrejské poezie. Na počátku 60. let 20. století stál u zrodu mladé básnické generace. Zatímco ostatní členové této skupiny byli s městem Tel Aviv spřízněni spíše místně, Wieseltier se zobrazování tohoto města věnoval i ve svých textech, a proto se o Wieseltierovi běžně mluví jako o básníkovi Tel Avivu. Přednáška **Zuzany Hametové** je poslední přednáškou z cyklu **Cesty izraelské literatury**. Ukázky z díla **M. Wieseltiera** přečte **Hanuš Bor**.

středa 16. 6. v 18 h:

Praotec Jákob a pramatky Ráchel a Lea. Další přednáška z cyklu přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona** o Praotcích a pramatkách lidu Izraele, zakladatelích židovského národa.

NEDELNÍ PROGRAM

PRO DĚTI A JEJICH RODIČE

13. 6. 2010 v 14 h:

Lviček Arje jede do Izraele. Společně s Arjem navštívíme Izrael, prohlédneme si některé památky, oslavíme Jom ha-Acmaut (Den nezávislosti Státu Izrael). Naučíme se izraelský tanec, hymnu a nakonec ochutnáme tradiční pokrm – falafel. *Prohlídka: pražské Židovské Město*

Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč. Sál je přístupný vždy 20 minut před zahájením programu a po začátku koncertu nebo 15 minut po začátku jiného programu není vstup do Vzdělávacího a kulturního centra povolen. Pořadatel si vyhrazuje právo program zrušit, pokud bude počet návštěvníků nižší než pět.

VÝSTAVY V PROSTORÁCH VKC

Jak viděli a vidí svět: výstava studentských prací XII. ročníku výtvarné soutěže vyhlášené Památkem Terezín.

Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po-čet 10–15 h, pá 10–12 h)

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 1. 6. v 17 h:

Vernisáž výstavy **HP'adanie svetla** slovenské handicapované malířky **Barbary Tomanové**. *Vstup volný*

čtvrtek 3. 6. v 18 h:

Magická sedmička – židovští skladatelé a jejich nejznámější díla: Art Garfunkel – Scarborough Fair; Philip Glass – Einstein on the Beach; Walter Jurman – All God's Children Got Rhythm; Roger Wolfe Kahn – Crazy Rhythm; Erich Wolfgang Korngold – Sonáta

pro housle a klavír op. 6; Oscar Levant – Blame It on My Youth; Alex North – Unchained Melody. Závěrečný díl cyklu poslecho- vých pořadů Hudebníci z diaspory uvádě- něho **MgA. Janem Beránkem**. *Vstupné 20 Kč*

úterý 8. 6. v 18 h:

Prostorový a architektonický vývoj třebíčského ghetta – přednáška **PhDr. Rudolfa Fišera, CSc.**, která bude zaměřena na rozvoj židovského sídliště v Podklášteří od 16. sto-

letí do poloviny 19. století. Přednáška bude doprovázena fotografiemi map a plánů ghetta a fotografiemi z autorova stavebně-historického průzkumu domů. *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 24. 6. v 18 h:

Zapomenuté transporty do Polska – promítání filmu za osobní účasti režiséra **Lukáše Příbyla**, který po skončení filmu uzavře svým povídáním celý tento čtyřdílný cyklus dokumentů. Film **Zapomenuté transporty do**

AMERICAN JEWISH JOINT DISTRIBUTION COMMITTEE
FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBČÍ V ČR
ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE
BE'IT PRAHA
BE'IT SIMCHA
PORADAJÍ

2010 **06**

DISKUZ NIUTER YVMAI SLVCE

TEMA: **ŽIDOVSKÁ TEMATIKA V ČESKÉM FILMU**

HOSTE: **JAN HŘEBEK (MUSÍME SI POMÁHAT)**
VÁCLAV MARHOUL (TOBRUK)

MODERÁTOR: **IRENA KALHOUSOVÁ**

DATA: **08.06.2010 18:00**

MÍSTO KONÁNÍ: **MAISELOVA 18, 110 01 PRAHA 1, 3. PATRO**

KONTAKTNÍ OSOBA: **IRENA KALHOUSOVÁ, IRENA.KALHOUSOVA@GMAIL.COM**

Jasmin Vardimon
Company

YESTERDAY

22. a 23. června
od 20.00 h

v Hudebním
divadle Karlín

www.tanecpraha.cz

www.jasminvardimon.com

KULTURNÍ PROGRAM

ČERVEN 2010

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

společenský sál, Maiselova 18

úterý 8. června v 15 h

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

„Vím, že každá vráska znamená
prožitky, a mnohé ženy tím krásní –
mají už něco za sebou.“

Věra Martinová

první dáma české country
a zpěvačka mnoha hitů

Změna programu vyhrazena.

SYNAGOGA TURNOV

Otevřeno je denně kromě
pondělí od 9 do 17 hodin.

Vstupné: dospělí 40 Kč,
děti od 6 do 15 let a důchodci
20 Kč, děti do 6 let zdarma

KULTURNÍ AKCE V SYNAGOZE:

**Sobota 5. června
v 17 hodin – přednáška
„Archeologie v Izraeli“**

**Sobota 19. června
v 17 hodin – koncert
skupiny Ester** (Kateřina
Hajdovská-Tlustá a Alexandr

Hajdovský): „Poklad
židovských písní: písně
v hebrejštině, jidiš a latinu“

Kontakt:

t.dubinova@info.turnov.cz

tel. 733 691 479

www.synagoga-turnov.cz

DSP HAGIBOR

Kulturní činnost je podporována grantem MK ČR

Kulturní program červen 2010

- středa 2. 6. v 10.30 h Koncertní sál – **Beseda s Lisou Peschel** –
Svědectví o kultuře v Terezíně v letech 1958–1963
- středa 2. 6. v 14.00 h Koncertní sál – **Beseda** se spisovatelem **Arnoštem
Lustigem** a jeho sestrou **Hanou Hnátovou**
- úterý 8. 6. v 10.30 h Koncertní sál – **Klavírní matiné s prof. Ivanem
Klánským**
- středa 16. 6. v 14.30 h Koncertní sál – **Vernisáž artprotisů Olgy Siladiové**
- pondělí 21. 6. v 10.30 h Koncertní sál – **Dopolední matiné** – klavír **Anke
Zimmermann**, violoncello **Hartmut Möller**
- úterý 22. 6. v 14.00 h Koncertní sál – **Brundibár** – dětská opera **Hanse
Krásy** – účinkují studenti gymnázia **Přírodní škola
z Prahy-Letňan**
- středa 30. 6. v 14.30 h Denní centrum – **Izrael** – Vernisáž fotografií – Dominik Fron

Výstavy: Židovské Město pražské 1870–1914, malby Jany Holubové
(do 11. června), Program Lauderovy školky – výtvarné a keramické
práce s židovskou tematikou

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

*Polska získa*l v březnu tohoto roku prestižní
ocenění Českého lva za nejlepší dokument.

Vstupné 20 Kč

neděle 27. 6. v 15 h:

Jak vypadá židovská svatba? Chtěli byste si
vyzkoušet, jaké to je stát pod svatebním bal-
dachýnem? Co musí ženich nevěstě slíbit
a jaký je význam svatební smlouvy? Chcete
si takovou vlastní smlouvu (ketubu) vytvo-
řit? Dílna nejenom pro rodiče s dětmi od
6 let. *Vstupné 30 Kč*

Celý měsíc červen můžete v sále VKC
zhlédnout výstavu *Hľadanie svetla* sloven-
ské malířky **Barbary Tomanové**, která
i přes vážný handicap ve svých obrazech
vyjadřuje širokou paletu odstínů vnitřního
světa. *Vstup volný*

*Sál je přístupný vždy 20 minut před zaháje-
ním programu a po začátku koncertu nebo
15 minut po začátku jiného programu není
vstup do Vzdělávacího a kulturního centra
povolen.*

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Günter Stemberger, ÚVOD DO JUDAISTIKY, 228 str., Vyšehrad Praha 2010

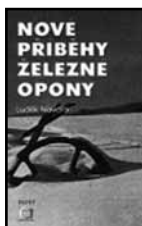
S touto knihou se českému čtenáři dostává do rukou první ucelená příručka zaměřená na studium židovského náboženství, jeho dějin a literatury. Nabízí názorný a jasně uspořádaný základní přehled o oboru, umožňující začátečníkům rychlé proniknutí do disciplíny a pokročilým opakování látky. Günter Stemberger, profesor judaistického ústavu vídeňské univerzity, popisuje historické předstupy judaistiky jako vědního oboru, hlavně od počátku 19. století a tzv. „vědy o židovství“, a představuje stěžejní otázky, texty a metody soudobého studia judaistiky.

Hlavní části knihy věnuje čtyřem epochám židovských dějin a kultury: době druhého chrámu (400 př. n. l. až 70 po n. l.), období klasického rabínství s centry v Palestině a Babylónii (10. století), středověku s těžištěm v Evropě a novověku. Autor přitom nejprve vymezuje rozsah a charakter té které epochy a pak referuje o jednotlivých náboženských prouděch a jejich literatuře. Publikace je cenná orientací na současný stav oboru, velkou pozornost věnuje i stále otevřeným otázkám. Knihu uzavírá Příloha, jejímž autorem je Petr Sláma, Th.D. Přehledně v ní informuje o tradicích judaistiky v Čechách a na Moravě, na potřebnou literaturu, vydanou v češtině, a ukazuje aktuální stav a možnosti studia tohoto oboru v České republice a sousedních státech.

Günter Stemberger (1940) je profesorem Institutu pro judaistiku na vídeňské univerzitě. Studoval teologii a judaistiku v Rakousku, Anglii, Francii, později na Papežském biblickém institutu v Římě, na Duke University v USA a v Jeruzalémě. Patří k předním světovým znalcům rabínské literatury a dějin Židů na sklonku antiky.

Luděk Navara, NOVÉ PŘÍBĚHY ŽELEZNÉ OPONY, 241 str., Host, Brno 2009

„I tuto další Navarovu knížku je lépe číst jen jako soubor strhujících příběhů než jako svědectví o době, která nedávno minula či jaksí nezřetelně přešla do ztracena. Příběhy samy o sobě jsou úžasné a žádný autor by si je nevymyslel. To dokáže pouze nelidská situace, ve které je člověk lapen a reaguje na ni lidsky. Lidsky normálně. Je normální a lidské na nenorma-

litu reagovat vzpurně, nepřijmout ji. A to je prostředí a motiv všech patnácti příběhů této knížky. Příběhy lidí, kteří si to nenechali líbit.“ Píše Jaroslav Hutka v předmluvě.

Patnáct příběhů o statečných lidech, kteří raději volili rizikové způsoby opuštění republiky jen proto, aby mohli sobě a svým dětem zajistit důstojný život v demokratických zemích bez totality. Příběhy jsou jen kapkou v moři desetitisíců Čechů a Slováků, kteří se nemohli smířit se sovětskou okupací a raději volili exil. Je to kniha napínavá, ale hlavně smutná a měla by ji číst zejména mládež, aby si uvědomila, že nic z toho, co je dnes samozřejmé, před dvaceti lety neexistovalo.

Alfredo Cattabiani, FLORARIUM – Mýty, legendy a symboly spjaté s květinami a rostlinami, 783 str., Volvox Globator, Praha 2009

Knihou úctyhodná už počtem stran. V českém překladu se na náš trh dostává klasické dílo italského autora, které nám, jak název napovídá, přináší informace o světě flóry v mnoha netušených souvislostech, které během věků vyvanuly, ale ještě za života našich prarodičů byly vnímány zcela vážně. Kniha nás zavádí do kouzelného světa plného fantazie, která se ovšem opírá o reálné zkušenosti desítek, možná stovek předcházejících generací. Rostliny nás živí, dokážou léčit i zabíjet, povzbuzují milostná vzplanutí a v různých kombinacích mají dozajista i čarovnou moc. Je nejvyšší čas, aby náš pragmatický a povýšený pohled na rostlinnou říši byl zaměněn za skromný přístup k této neuvěřitelné pokladnici životodárných rostlinek, jejichž hodnota často o mnoho převyšuje syntetická farmaka, na která jsme tak pyšní.

Erns Jünger napsal: „Pokud duše odvrátí pozornost od lidských záležitostí a obrátí se k rostlinám, živočichům a minerálům, není to vůbec chyba, jak občas můžeme zaslechnout. Tento čin může být znamením rychlého úsilí o sebezáchovu, touhy mít účast na vyšší existenci. Když vyschnou prameny, jdeme k řece. Tam není třeba věřit: zázrak je zřejmý. Když se rozhostí naprostý klid, věci začínají promlouvat, kameny, zvířata a rostliny se stanou bratry a sestrami a sdělují nám to, co je skryté. Neviditelná duha obklopuje duhu viditelnou.“

Tato kniha zve k metaforickému ulehnutí do stínu rostlin, k procházce po loukách, k pozorování orlíčku nebo šafránu, asfodelu nebo hyacintu, lípy nebo lístkového oříšku. Každá rostlina, každý květ svým tvarem, strukturou a barvami utkává působivou řeč, které porozumí každý, jakmile umlčí bezob-

sažnou změt' hlasů těch, kteří zaměňují současnost s efemérou kronikou, řeč, která ho může dostat až tam, kde vše utichne v rozjímání, jež dokáže zahnat stíny na duši.

O úzkém spojení mezi rostlinami a lidmi podává svědectví mytologie, a to nesčetnými metamorfózami lidských bytostí do květin či rostlin, o kterých vypráví mnoho kapitol této knihy, anebo zázračným oplodněním žen či nymf, které spolknou semeno, plod nebo květ, aby byly plodné a zplodily další bytost, jako v mýtu o Attidovi, jehož matka byla oplodněna granátovým jablkem. Bratrský vztah lidí a rostlinného světa vyjadřuje také to, že stromu jsou přisuzovány blahodárné, posilující a léčivé účinky. Nechat projít nemocné dítě mezi dvěma svázanými ovocnými stromy anebo dutinou v kmeni stromu přinese jeho uzdravení. Ostatně člověk získává z rostlin nejen léky, ale pomáhají mu dokonce i při vstupu do světa představ.

Knihy sama se dělí na sedmáct kapitol a bohatý rejstřík. Jmenujme jen některé kapitoly:

Kosmické stromy, Květiny z mléka a krve, Květiny a stromy na prahu onoho světa, Rostliny zasvěcené slunci, Vánoční a novoroční rostliny, Magické rostliny, Obilniny, Luštěniny, rostliny podobné masu, Narkotické nebo jedovaté rostliny, Ostatní luční symbolické byliny a rostliny atd.

Knihy nám nabízí nejen ohromné množství informací o flóře jako takové, ale čtenář se dozví i mnoho zajímavostí ze světa literatury, historie, etnologie a folkloru. Zajímavé čtení a také hezký dárek.

Masakacu Jonamine, VÝZKUM RODOVÉ LINIE, 61 str., Ideál, Praha 2010

Tento „pracovní sešit“, jak publikaci skromně nazývá její japonský autor, se zabývá nejen metodikou hledání předků, ale především hledáním souvislostí našeho životního osudu s osudy předků. V podtitulu knihy stojí: „Otevření nové budoucnosti vyjasněním pravidel opakování v rodokmence.“ O co přesně jde?

Všichni známe varovná slova z Bible „Hříchy vašich otců se přenáší do třetího až čtvrtého pokolení“ (2. Mojžíšova, 34,5–6). Často slycháváme z úst starších lidí, že ta či ona rodina je prokletá a důvodů k takovému prokletí bylo mnoho – zabití, incest, nemanželské dítě, sebevražda, zrada atd. Zdá se, že lidská paměť uchovala poznání, že některé nepřiznivé jevy, opakující se v několika generacích, mají svůj důvod a logiku. Překladatel Anton Uhnák píše, že tato souvislost

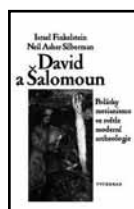
a vliv generací našich předků na potomky se mu objasnila v roce 1995, kdy pobýval studijně v Koreji. Tam se mu dostala do ruky japonská publikace o rodových liniích na základě 21 let trvajícího výzkumu. To jej inspirovalo a pokusil se nalézat nejdříve u sebe, pak i u jiných genealogické návaznosti. Ukázalo se, že v mnoha ohledech se potvrzuje platnost japonského výzkumu, a rozhodl se tedy o překlad této knihy.

Kniha či spíše učebnice nebo příručka pro hledání předků je velice jednoduchá a názorná, aby se každý, kdo chce znát souvislosti svého životního osudu nebo osudu svých potomků, mohl velice snadno zorientovat. Na levé straně najdete obrázkové schéma či graf rodokmenu a na pravé straně vysvětlení k tomuto grafu. Celkem dostáváte 30 stran obrázků a třicet stran vysvětlení.

Při hledání stop našich předků můžeme prožít hluboké zážitky sebeuvědomování a také si užijeme radosti z výsledků úspěšného detektivního pátrání. Proč to nezkusit?

I. Finkelstein/N. A. Silberman, DAVID A ŠALAMOUN – Počátky mesianismu ve světě moderní archeologie, 265 str., Vyšehrad Praha 2010

Význační představitelé moderní archeologie, Israel Finkelstein a Neil Asher Silberman, známí u nás svým dílem *Objevování Bible* (Vyšehrad 2007), se v této knize zabývají biblickým tradováním příběhů slavných králů Davida a Šalamouna a jejich utvářením v průběhu izraelských dějin. Vysvětlují, proč a jak se jednotlivé společnosti vyrovnávaly s povahou jejich osobností. Tak porozumíme skutečnosti, že se v různém podání těchto postav odrážejí i jednotlivé izraelské dějinné etapy až do doby Ježíšovy. Proto díky potřebě naší vlastní historické identity si až dosud Davidovy a Šalamounovy osudy zachovaly svůj vliv. Zvláštním přínosem obou autorů je zjištění, že vyprávění o těchto královských izraelských osobnostech působilo i na pozdější západní vladaře a na povahu jejich vlády a že v tradicích izraelských dějin lze vystopovat kořeny západní civilizace. Moderní archeologie svými novými metodami tedy nikterak nesnižuje význam Davidovy a Šalamounovy dějinné tradice, pouze v ní odděluje historické jádro od dobové interpretace, aby tím hlouběji osvětlila její odkaz a smysl. Kniha je opatřena mnohostránkovou bibliografií, doporučenou literaturou a rejstříkem.

Israel Finkelstein je vedoucí Institutu archeologie Soni a Marka Nadlevoých na telavivské univerzitě. Podílí se rovněž na archeologickém výzkumu na jednom z nejvýznamnějších nalezišť souvisejících s Biblií, v telu Megido, starověkém Harmagedonu. Kromě dalších knih, odborných studií a vě-

deckých článků je autorem děl *The Archeology of the Israelite Settlement* (1988) a *Living on the Fringe* (1995).

Neil Asher Silberman vede obor historické interpretace archeologie a popularizace minulosti v belgickém Enamu. Je redaktorem časopisu *Archeology* a mj. autorem knih *Digging for God and Country* (1982), *The Hidden Scrolls: Christianity, Judaism, and the War for the Dead Sea Scrolls* (1994) a *The Message and the Kingdom* (1997).

Alexander Tomský, ÚZAS, RADOST A PARADOXY ŽIVOTA V DÍLE G. K. CHESTERTONA, 303 str., Karmelitské nakladatelství, Praha 2009

Chesterton je především básníkem ohromující lidské přirozenosti a veselým, hravým mystikem lidské existence i její podivuhodné každodennosti. Dobro, krása, pravda a také všechny ctnosti včetně humoru jsou pro něho extatickým vytržením a velkým dobrodružstvím každého života. A je jenom na člověku, aby si život hloupě nekazil, jinak ho bude mít opravdu obyčejný v tom nudném a otravném slova smyslu. Teprve když pochopíme život jako dar, svět jako zázrak, ráno jako počátek dobrodružné cesty, druhého člověka jako radostné setkání a příležitost, stávají se obyčejné věci neobyčejnými. Chesterton – toť návod na život!

Antologii z Chestertonova pečlivě vybíral, sestavil a také přeložil **Alexander Tomský** (1947), což samo o sobě je známkou vysoké kvality. Antologie je rozdělena na kapitoly, kde najdeme Chestertonovy názory na tradici, pravdu a morálku, skepsi, vědu a myšlení, pokrok, politiku, vraždu, kulturu a společnost, lásku, ale také na islám a rozum, víru a náboženství. Témat v antologii je samozřejmě více a můžeme konstatovat, že Chestertonův „záběh“ je skutečně všeobjímající a že se dokázal vyjádřit (a dobře) k většině životních problémů civilizovaného, moderního člověka. Chesterton zemřel v roce 1936, ale jeho názory, bonmoty a glosy jsou mnohdy velmi aktuální a obecně nadčasové. Český čtenář se seznámil s jeho tvorbou již v roce 1914, kdy vyšel překlad jeho knihy *Létající hospoda*. A od té doby se stal dodnes vyhledávaným a oblíbeným autorem. Vedle jeho beletrie a spisů filozoficky zaměřených jsou zřejmě nejznámější detektivní příběhy katolického kněze otce Browna, kterými se zařadil na pomyslný Parnas těch nejlepších autorů dobré detektivní literatury.

Ota Ulč, ZAŠMODRCHANÝ SVĚT, 282 str., Šulc-Švarc, Praha 2009

Ota Ulče, českého spisovatele žijícího ve Spojených státech, nemusíme čtenářům MASKILU představovat, pamatují si jistě na

řadu jeho vtipných článků, ve kterých se dotýkal politiky, hospodářství, cestovatelských svízeli a dalších desítek témat, která formují náš život. Ulčovo břitké pero a britský smysl pro humor dokáže prezentovat i vážné problémy s nadhledem a určitou noblesou.

Tato kniha nahlodává některé předpoklady, které se ve veřejném povědomí skálopevně zakořenily, i když v současnosti mohou jen stěží platit, ale pohnout s nimi je nadlidský úkol. Tak se před námi objevuje zašmodrchaný svět – člověk se v něm snadno splete a ztratí i se svým bezejmenným já. Ota Ulč se nebrání cestě bludištěm, ale nesmí to být putování odnikud nikam. Začne zmínkou o přínosu i nevyhnutých globalizace, podumá o dopadech přírodních živlů a od přírody, kterou lidstvo dovede jen málo ovlivnit, se přehoupne k odlišnému počínání lidí na různých místech planety, zvláště pak v Americe, kde tráví většinu života, a nepřehlédne ani křivolaké směřování mezinárodní politiky a její časté pokrytectví. Nakonec na příkladech i s bizarní příchutí vysvětlí, co z toho si zaslouží převzít, imitovat a čeho se naopak vyvarovat. Po úspěšném titulu *O čem dumá česká hlava je Zašmodrchaný svět* další Ulčova kniha o nejrůznějších možnostech i nemožnostech světa, které ovlivňují náš život.

A propos, skoro bych zapomněl. Stejně jako všechny předcházející je i tato kniha osvěžena roztomilými a chytrými kresbami Ulčova dvorního kreslíře Jiřího Slívy.

Ellen G. Whiteová, OD SLÁVY K ÚPADKU – PROROCI A KRÁLOVÉ DÁVNÉHO IZRAELE, 290 str., Maranatha 2009

Na stránkách knihy *Od slávy k úpadku* autorka strhujícím způsobem vtahuje čtenáře do historie izraelského národa. Vrací se do doby starozákonních izraelských králů, za jejich vlády prosperita Izraele udivila okolní národy. Provádí čtenáře také obdobími, v nichž se izraelský národ dostal do zajetí nebo hlubokého úpadku.

Kniha popisuje osudy proroků, kteří bojují o záchranu vyvoleného národa a s nasazením vlastního života přinášejí vládcům naléhavá varování. K obnově národa však nedochází jejich vlastním přičiněním.

Kdo touží více proniknout do událostí Starého zákona a seznámit se s hlavními obrysy dějin několik staletí před o. l., učiní s touto knihou správnou volbu. Publikace obsahuje šedesát kapitol a v jejím závěru jsou připojeny rejstříky veršů, věcný a jmenný.

► Milan Kalina

ve dnech 5. až 10. června 1967 proběhla Šestidenní válka

Přímými účastníky války byli na jedné straně Izrael, na straně druhé jeho sousedé – Egypt, Sýrie a Jordánsko, kterým navíc větší či menší vojenskou pomoc poskytly i další země jako Irák, Saudská Arábie, Súdán, Maroko, Tunisko, Lybie, Alžírsko či Pákistán.

Samotné válce předcházelo dlouholeté napětí, řada příhraničních střetů a útočná prohlášení zejména ze strany Egypta, ale i Sýrie. Pamětníci vzpomínají, že v Izraeli panovala na jaře roku 1967 celé týdny a měsíce velmi pochmurná atmosféra a neustálé obavy o samotnou existenci státu a jeho obyvatel.

Když diplomatické snahy o konsolidaci situace nepřinášely žádné výrazné zlepšení a Egypt navíc vypověděl ze Sinajského poloostrova sbory OSN, izraelská vláda se nakonec rozhodla nečekat na nevyhnutelný útok ze strany svého jižního souseda a rozhodla se udeřit jako první. 5. června byl proveden preventivní útok na egyptské vojenské letecké základny. Výsledek byl ohromující – více než tři sta letadel z celkových zhruba čtyř set bylo zničeno, aniž stačilo vzlétnout. Možné využití zbývajících strojů bylo radikálně omezeno poničením vzletových a přistávacích drah na letištích. Tím se Izraeli podařilo eliminovat hned na počátku války hlavní sílu arabských armád a zajistit si naprostou vzdušnou převahu. Zbytky egyptského letectva, jakož i vzdušné síly Jordánska, Sýrie a Libanonu, se podařilo z větší části zlikvidovat ještě téhož dne, případně v den následující, 6. června.

Následně pozemní boje probíhaly na několika frontách – na Sinajském poloostrově, Západním břehu Jordánu a na Golan-ských výšinách. Sinaj se podařilo kombinovaným pozemním jed-

zaléma včetně Starého města (7. června). Zřejmě neslavnější scény Šestidenní války jsou spojeny právě s dobýváním těchto historických míst, asi nejpublikovanější fotografií z celé války je záběr izraelských výsadkářů u Západní zdi (Zdi nářků), k níž se Židé dostali poprvé po 19 letech. Nejdéle, až do 10. června, trvaly boje o strategické Golanské výšiny na hranicích se Sýrií.

Nejrychleji skončily boje na jižní frontě – na Sinaji

Po pouhých šesti dnech od prvního útoku bylo po válce a očekávaná katastrofa se pro Izrael proměnila v naprostý triumf. Nejen že uhájil tvář v tvář mnohanásobné přesile svoji existenci, ale během několika dní získal pásmo Gazy, Sinajský poloostrov, Západní břeh Jordánu, východní Jeruzalém se Starým městem a většinu Golanských výšin.

Tyto územní zisky nebyly předem plánované a Izrael si získaná území ani nehodlal ponechat. Vracet je ovšem chtěl pouze výměnou za záruku vlastní bezpečnosti a míru. Nejprve došlo v roce 1977 k vrácení Sinajského poloostrova Egyptu spolu s podepsáním přelomové mírové smlouvy. O Golanských výšinách se dodnes vyjednává se Sýrií. Gaza byla před několika lety předána pod Palestinskou samosprávu stejně jako části Západního břehu. Nicméně ohromující vítězství Izraele v Šestidenní válce s sebou právě získáním těchto území přineslo do budoucna značné politické, ekonomické a demografické problémy, které ve chvílích poválečné euforie dokázal předvídat asi jen málokdo.

► Kateřina Weberová

Ikona Šestidenní války – výsadkáři Cijon Karasanti, Jicchak Jifat a Chajim Ošri u Zdi nářků (na fotografii Davida Rubingera) – dodnes populární motiv na plakátech či tričkách

notkám izraelské armády, za pomoci námořnictva operujícího v Rudém moři, dobýt již 8. června. Stejně jako v celé válce, i na této frontě předčil Izrael své protivníky především zásluhou lepší taktiky a mnohem lepší koordinace a disciplíny. Boje na Západním břehu skončily nejen obsazením Západního břehu samotného (včetně historických měst Jericho a Hebron), ale i částí Jeru-

Co se také stalo v červnu:

- Roku 65 obsadili Židovští vzbouřenci jeruzalémskou pevnost Antonia. Tím začalo velké protiřímské povstání.
- V Paříži bylo roku 1242 veřejně spáleno 24 plných vozů Talmudu a dalších židovských rukopisů.
- Ruská císařovna Kateřina II. udělila roku 1794 Židům právo sídlit v Kyjevě.
- V roce 1924 bylo poblíž Tel Avivu založeno město Bnej Brak, významné sídlo (ultra)ortodoxních Židů a několika chasidských dynastií.
- Roku 1940 se poprvé otevřely brány koncentračního tábora Osvětim. Masové vraždění Židů se zde rozjelo přesně o dva roky později.
- Letectvo vichistické Francie bombardovalo v roce 1941 Tel Aviv. Při útoku zahynulo 20 osob.
- Po téměř 500 letech bylo v roce 1967 oficiálně povoleno španělským Židům a protestantům praktikovat jejich náboženství.
- V roce 1974 byl izraelským premiérem jmenován Jicchak Rabin. Stal se tak prvním rodilým Izraelcem v této funkci.